

Jubileumsberetning 2005 skrevet av Arve Granlund:

Tittel: Korsang i Lillehammer gjennom 150 år.

Lillehammers eldste *bestående* kor – **Mannskoret KLANG runder 100**

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Helt siden 1905 har Klang gledet byen med sang og underholdning. Klangs posisjon og rolle har vært og er viktig som en av byens tradisjonsrike kulturbærere. Koret kan også stå som et eksempel på hvordan korvirksomhet har endret seg gjennom det 20-århundre. I denne artikkelen settes Klang inn i en slik historisk sammenheng. Sangbevegelsen har alltid hatt et godt fotfeste i Lillehammer. Tradisjonene kan føres tilbake til de frø Marcus Thrane sådde for 160 år siden. Det kommer vi tilbake til. Vi starter nemlig med 100 års-jubilanten Klang og slik starten kanskje var

EN SØNDAG I APRIL 1904

I stua til Mathea og Edvard Olsen i Storgata 104 sitter Edvard og prater med familievennen Nils Andersson om en økende interesse for Håndverker-foreningen som Edvard har vært med og stiftet. Edvard er dreier og Nils er spinnerimester - 38 år og med svenske aner. Edvard er godt og vel 10 år eldre, men har fått god kontakt med spinnerimesteren gjennom felles interesser og sang og musikk. Det er et svært musikkinteressert hjem - Olsens. Edvard har i mange år vært en drivkraft i Musikkforeningen, der også sønnen Karl Emil tidlig gjorde seg bemerket som kornettist. Alle seks barna til Mathea og Edvard er musikalske, men det er særlig Karl Emil på 19 som dyrker hobbyen mest intenst. Han har gått på den Høiere Skole og han har tatt pianoundervisning. Denne søndags ettermiddagen sitter han som vanlig ved pianoet og liker seg ekstra godt når faren og Nils tar en sang. - Du skulle synge mer du far som har så fin tenor, og du Nils, du har jo så flott barytonstemme. -Jo, jo humrer Nils, det måtte vel helst bli noe Bellman det da! -Ja, kanskje vi skulle bli med i Sangforeningen der trenger de sangere hører jeg, bemerket Edvard. – Og Lunde er visst også på jakt etter sangere for å styrke dobbeltkvartetten, sier Nils. - Vi kunne vel lage vår egen sanggruppe ,foreslår Karl som selv ikke har noen problemer med 3 oktaver! - Her er en sang som passer bra nå som det er så mye prat om unionen ,fortsetter han, og plukker fram "Norden er et søskenlag" . - Ja, den kunne bli fin den hvis vi sang den firestemt, sier pappa Edvard. -Ja , ikke bare den - vi har jo mange vi, sier Karl og nynner litt på "Norges Fjelde" den mest nasjonalromantiske av dem alle. - "Lugn vilar sjøn", den kan jo du Nils. Og "Under rønn och syren". Og her en Oscar Borg skrev for en del år siden "Aftenrøster ". Militærmusiker og dirigent Borg vet jeg du har stor sans for ,far. Edvard nikker, mens Nils løfter blikket og forsøker forsiktig med "Du mener Aftenrøster av Svendsen vel?" Og så forteller han at den er blant de mest populære korsanger i Sverige. Teksten er av svenskekongen Karl 15. Kongen var jo Johan Svendsens velgjører- og derfor skrev Svendsen melodi til et par av kongens dikt på 1860-tallet. -"Vel, vel" sier Karl "her har nå Borg laget melodien og teksten er oversatt - og han har lagt inn solo. Den gleder jeg meg til å synge - en gang." En stund senere har også Adolf Johannessen innfunnet seg i stua hos

Olsens . Han pleier å stikke innom for også han er musikkvenn og glad sanger. Olsen er omgangsvenn med Even, faren til Adolf, for Edvard og Even har i mange år spilt sammen i Musikkforeningen. Even er nå kemner og fattigforstander og Adolf på 28 er kontorist hos faren .Det var forresten Even som var med å stifte Avholdslagets sangforening midt på 1880-tallet så Adolf har opplevd mye sang og musikk og han kjenner forholdene i byen. - Jo da, han også kunne tenke seg å synge kvartett da Karl ymter frampå,men legger til at han også synger en del i Lundes dobbeltkvartett!

Utover ettermiddagen sitter fire karer i litt ulik alder fra 19 til 49 år og prøver seg litt fram etter noen noter Olsens har liggende . - Vi bør få med oss en bass til ved siden av Nils, sier Karl. -Baker'n borti gata her , Bror Berg, han er bare året eldre enn meg, men han har en fin mørk stemme og synger bra. Jeg stikker avgårde og henter Bror jeg....

Og slik ble kvartetten - eller kvintetten født. De kalte seg "Aftenrøster" og i juni 1904 hadde de sin første opptreden på Losje Fremgang og ble mottatt med stor applaus.

Hvorfor de kalte seg "Aftenrøster" vites ikke med sikkerhet. Kanskje fordi "Aftenrøster" ble en slags kjenningssang? Kanskje fordi deres sang hørte aftenene til?

Utover høsten kom flere venner og kjente og lurte på om de kunne få være med. Baker Martin Aas ble bedt om å overta bassen da Bror Berg flyttet fra byen .De øvrige stemmer ble komplettert med en musikerkollega fra Musikkforeningen, salmaker Andreas Imerslund. Og med ekspeditør Lars Nyhus,barberer I.Skrefsrud, småbruker B.Kraabøl og butikkmann G Kapelrud var dobbeltkvartetten komplett. Og minstemann Olsen, Otto på 13, fikk av og til lov til å være med med sin lyse guttetenor. Utpå nyåret 1905 hadde det blitt et dusin "aftenrøster". Det var på tide å kalle seg sangforening.

KORSANG I LILLEHAMMER

har røtter fra 1850 og kan sies å ha tradisjoner fra starten av norsk korhistorie. Johan Conradi samlet tidlig på 1840-tallet en gruppe av hovedstadens sangglade akademikere og håndverkere til "fællessang". Og Frimurerene startet sangforening omtrent samtidig - i 1842. Den norske Studentersangforening opptrådte første gang ved Henrik Wergelands begravelse 17.juli 1845. I 1846 stiftet håndverkere i Bergen,Tønsberg og Halden sangforeninger.

Årene midt på 1840 tallet regnes derfor som begynnelsen på norsk korbevegelse. Interessen for å synge sammen i kor kan føres tilbake til Sveits der sangerfester og folkefester ble arrangert for å stimulere nasjonal selvstendighet og gi næring til kunsten. Erfaringene var at sangen var den beste måte å uttrykke fedrelandskjærlighet og skape forbrødring på. Ved å synge sammen kunne grupper i samfunnet som ellers hadde ulike religiøse, politiske og sosiale holdninger, skjerpe samholdet innad og tone flagg utad. Det er grunn til å tro at slik tenkning også var til stede hos pionerene i norsk mannskorsang.

I Lillehammers spede kulturelle liv på 1840-tallet var Marcus Thrane en pioner. Han var brorsønn av en av landets første kjente komponister Waldemar Thrane. I lærergjeningen han og kona Josefine drev i Lillehammer,sto musikk sentralt. Thrane spilte fiolin og fløyte og litt piano og dannet strykekvartetter .Ekteparet fikk folk interessert i sang og musikk gjennom musikalske soarer og dramatiske aftenunderholdninger. " De var ledende i byens musikalske og estetiske liv" forteller prost Sommerfelt i sine erindringer. Thrane forlot byen etter 5 år - i 1846. Det er naturlig å si at de frø han sådde var med å danne grunnlaget for byens første kor som ble startet ca 1850 og bar navnet "Sangforeningen av 17.mai". Lærer Nils Hougnér var grunnlegger og dirigent. I 1853 ble navnet endret til Lillehammer Sangforening. Men Hougners kor var ikke først i distriktet. Allerede i 1847 samlet lærer Elstrand 10-15 menn til regelmessige sangøvelser på Fåberg. Koret ble etter noen år stiftet som Fåberg Sangforening.

Et av Kristianias fremste kor "Håndverkernes Sangforening" besøkte byen i juni 1854 og byens sangforening møtte opp med velkomstsang på brygga. 250 mennesker, dvs hver fjerde Lillehamring, overvar konserten som må regnes som den første store korkonsert i byen. Lillehammer Sangforening opptrådte flere ganger i årene framover . Fra et konsertprogram på Salen i Hammers hotel i 1861 kan man lese at repertoaret spente fra Bellmans "Vid Ulla Winblads frukost" via Reissigers "Håndverkernesang" til Kjerulfs " Brudfærden i Hardanger".

Musikeren, komponisten og dirigenten Christian Bræin fra Fåberg fikk stor betydning for musikklivet i Lillehammer i noen år på 1860-tallet. Han instruerte Sangforeningen fra 1858 og han var med å stifte Lillehammer musikkforening i 1863. Bræin arrangerte felleskonserter eller "Folkekoncert i Hr.Restauratør J.Listads Festivitetlokale" som det sto i annonsene. Det var også Bræin som fikk til det første lokale sangerstevne - på Jørstadmoen- med kor fra Gausdal og Brøttum og "Lillehammers Herre- og Dame-sangforening". I avisomtalen etter stevnet i august 1864 - som samlet 1500 tilhørere- er Sangforeningen delt i to: Lillehammers Forening 14 medlemmer og Lillehammers Dameforening 16 medlemmer! Dog går det fram av programmet at de opptrådte sammen. Dette tyder på at sangforeningen var et pionerkor. På denne tiden var det nemlig ikke særlig vanlig med blandede kor. Det var mannskorene som dominerte.

Musikkgløden sank betraktelig da Bræin flyttet til Nord Vestlandet i 1866. Det ser bl.a. ut til at dette var en grunn til at Lillehammer Sangforening gikk i oppløsning. En annen årsak kan være en heftig debatt og negativ omtale i Lillehammer Tilskuer. I et innlegg står det om sangforeningen at denne ikke presterer sang," men blot en livløs, hæs, slæbende og usleben Fremsigten av ord". Urmaker Stalberg gjorde tapre forsøk på å holde liv i koret, men lyktes ikke.

Selv om Lillehammers første kor la inn årene etter 16-17 års aktivitet , forsvant neppe korsangen helt. Både på Fåberg, på Øyre (Vingnes) og Vingrom ble det sunget aktivt i mannskorgrupper. Lærer Ole Skattebo sto bak det som i 1869 ble kalt " Sangforening for yngre Mænd i Vingerum". Og på Fåberg gjorde Mathias Olsen og senere Petter Olsen en stor innsats.I byen ble sangen holdt vedlike av ivrige sangere i mindre grupper i private omgivelser. Birgitte Soot var blant dem som underviste i sang og musikk og "gav underholdning av sine samlede elever - væsentlig i korsang". Gjestede kammersanggrupper var populære i byen. Da for eksempel "De svenske Nationalsangere" i 1869 ga konserter på Listadsalen forteller referatene om 400

tilhørere og suksess med bl.a. Bellman-viser, folkeviser og tyrolersang. For første gang ble også Sødermans etter hvert klassiske mannskornummer "Ett Bondbrøllop" framført i Lillehammer.

70- og 80-årene ble en tung periode for korsangen i Lillehammer. De eneste som nevnes i avisene fra den gang, er sangkvartetten "Kveldkvarren". De omtales positivt i en konsert sammen med musikkforeningen i 1875. Kvartetten hadde nær tilknytning til "Samfundet – forening for Aandsliv og Dannelse" som ble startet i 1867. Også "Den selskabelige Forening" som kom fire år senere, forsøkte seg med sang, men "det blev med nogen små spæde forsøk og mislykked debut".

Internasjonal og nasjonal nedgangstid var også merkbar i Lillehammer. Fattigdom preget hverdagen og kulturlivet lå nede. Gjestende kunstners konserter engasjerte ikke folk flest. Entre på kr 1.50 var dessuten mye penger i en periode med økonomiske kriser, konkurser og lite og dårlig betalt arbeid. Byens innbyggertall sank. I 1875 hadde folketallet sunket til 1574 - over 100 færre enn 10 år tidligere. Hele familier og mange ressurspersoner flyttet og mange emigrerte.

En by i vekst og endring.

Ved overgangen mellom 18 og 1900 tallet kan man snakke om tre kulturelle sjikt i befolkningen på Østlandet: Embetsmenn og storbønder, selveiende gårdbrukere og til slutt husmenn og arbeidere. I byene overtok gjerne de større kjøpmannsslekter bøndenes plass i hierarkiet. Parallelt fant man en organisering av og rekruttering til foreningsvirksomhet som gikk på tvers av disse tre sjiktene. Det kunne være målsak, avholdsak, misjon, skytterinteresse, idrett, frilynt ungdomsarbeid, politisk holdning o.l. I Lillehammer og Fåberg ble det i årene opp mot og omkring forrige århundreskifte stiftet flere foreninger på slike grunnlag, og de ga sterke miljøer. Innenfor det enkelte miljø – eller forening – utviklet det seg enkelte steder sanggrupper eller kor, og i Lillehammer satte avholdsbevegelsen de mest tydelige spor i så måte. Innbyggertallet doblet seg fra 1890 til 1905. Og veksten fortsatte. I 1910 var folketallet ca 4000 og i 1920 hadde byen 5176 innbyggere. Byens posisjon som sentrum for handel, industri og kultur økte etter at jernbanen kom i 1894. Bedrede kommunikasjoner, telefon, e- verk, skoletilbud etc gjorde byen attraktiv. Gamle industribedrifter ble bygget ut. Nye bedrifter kom til. Reiseliv og turisme vokste fram som ny næring. Utviklingen førte til at byen på flere områder fikk nye impulser utenfra. Miljøene ble flere. Byen ble mer åpen. Kunstnerne – i første rekke malerne - satte preg på bylivet. Utover kampen for et daglig utkomme økte interessen for kultur og åndsliv. Aktiviteter som naturlig nok hørte til i samtiden fant sin plass. Historikere peker på at kremmerbyen endret seg ved starten av 1900 tallet i retning av et åndssentrum – i det minste et kultursentrum. Sparebankens praktbygg ble et signalbygg ingen annen by i innlandet kunne vise maken til. Posisjonen til Lillehammer Bys Vel steg og flyttingen av De Sandvigske Samlinger til Maihaugen i 1904 ble en kulturell manifestasjon. Endringene og utviklingen i nordenden av Mjøsa fulgte trender i tiden. Også her var man sterkt influert av den nasjonale situasjon – og den politiske utvikling som førte fram til

unionsoppløsningen. Patriotismen var sterk og nasjonal bevissthet skulle bygges. Bjørnstjerne Bjørnson brukte ofte Lillehammer som arena for viktige taler. I en slik "byggeprosess" var sangen viktig. Ikke bare fordi tekstene var preget av det nasjonale, men også fordi sang gir fellesskap. Sangen bygger sosiale relasjoner og utradisjonelle nettverk. Det er derfor naturlig å se framvoksten av sangkor ved forrige hundreårskiftet også som en konsekvens av en politisk situasjon. Anne Jorunn Kydland Lysdahl skriver i boka "Sangen har lysning" at mannskorbevegelsen ble måltrosten i det vårbrus vi opplevde i åndslivet. Det var som om diktere, komponister og dirigenter bare ventet på oppgaver. Bjørnstjerne Bjørnson pekte tidlig på det demokratiske man kunne oppleve i korsang. I en tale sa han at når man ønsket å få **alle** med i et kulturliv som før bare var forbeholdt embedsmennene, var sangen kommet som en "overordentlig hjelp". Dette var også en viktig grunn til at kunstarten kunne spre seg så fort, mener Kydland Lysdahl. Sangerstevnene ble viktige fora for samtidens tanker, musikk og diktning. Flere dyktige kor i hovedstaden reiste på turne – eller på sangerferder som det kaltes den gang. Deres konserter ga inspirasjon til å synge i kor og stifte kor.

Vårbruset i åndslivet

førte til en oppblomstring i byens kulturliv på 1890-tallet. Det kom musikkforeninger både på Vingnes og på Fåberg. Lillehammer Musikkforening fikk ny vind i seilene ,og friluftskonsertene i Hammermoen og i Parken ble populære og billettprisene var overkommelige 40 øre.

"Samfundet" hadde på medlemsmøtene fra tid til annen kunne by på korsang med flere enn de 4 sangere fra "Kveldkvarnen". Og på nasjonaldagen deltok gjerne sangere fra "Samfundet" i prosesjonene. Kjøpmann Fagstad og kemner Johannessen nevnes som ildsjeler i kulturaktivitetene. Sangaktiviteten rommet omkring et trettital medlemmer og sangforeningen holdt det gående til 1886. I 1890 forsøkte urmager Stalberg å blåse liv i "Samfundets Mandssangerforening". Koret ble nedlagt etter bare et år. Sangerne ble trolig sugd opp i annen koraktivitet som etablerte seg fram mot hundreårsskiftet. Samfundets Sangforening hadde en bankbok som dukket opp igjen på 1920-tallet. Det var muligens tilfeldig, men bankboka med 230 kr ble i 1929 overrakt Mandskoret Klang og ble kalt "Klangs sikringsfond".

"Samfundet" med røtter fra 1867, skiftet ved århundreskiftet navn til "Arbeidersamfundet", men ble nedlagt allerede i 1907. "Arbeidersamfundet" hadde noe som ble kalt sangforeningen "Fram". Men lite tyder på at "Fram" var sangkor med utadrettet virksomhet. Heller ikke Arbeiderakademiet som dr Grønstad tok initiativ til i 1898 eller Socialdemokratisk forening hadde sang og musikkaktivitet i statuttene. Men de var viktige som arrangører og benyttet seg ofte av byens kulturkrefter. Det er i grunnen rart at arbeidersangkorene ikke fikk noen avlegger i Lillehammer for byen hadde en stor arbeiderklasse. Den første fagforeningen ble startet allerede i 1894, men det gikk 40 år før Fagforeningenes mannskor ble stiftet . I 1910 var det bare innen industrien sysselsatt opp mot 400 personer, og i Lillehammer og Fåberg var det ca 140 husmenn og ca 350 gårds- og jordbruksarbeidere. Antall håndverkere økte for hvert år, fra et par hundre ved århundrets begynnelse og til 460 i 1920. I de store byer ble mannskor gjerne knyttet til handelstanden, til håndverkerne, til offiserne, til studenter, til arbeiderforeninger og til frimureriet. Det er ikke mulig å se at slik

"sanglig forbrødring" var tilfelle i Lillehammer. Byen var nok for liten til å etablere egne laugskor. Frimurerkor i Lillehammer f.eks. kom først på 20-tallet.

Det kor som sto sterkest, var tilknyttet avholdsbevegelsen. Avholdslaget i Lillehammer tok raskt i bruk sang for å spre budskap og øke rekrutteringen til bevegelsen. Allerede i 1884 ble "Avholdslagets sangforening" stiftet med drivkraften Even Johannessen som instruktør. Det var ikke bare en avholdsforening i Lillehammer! Etter hvert kom Totalavholdsforeningen eller "Totalen" på folkemunne. De hadde også eget sangensemble med det underfundige navnet "Lærken". De to lagene fikk etter hvert konkurranse. En ny avholdsforening som kalte seg Dagen dukket opp. Og det kom egne losjer under Godtemplar-bevegelsen (I.O.G.T.) – for eksempel "Losje Fremgang" – den mest vellykkede og lengstlevende av dem alle. Losjen fikk etter hvert ikke bare eget hus med sal og scene, men de hadde også så gode sang- og musikkrefter at de kunne stille eget blandet kor og eget orkester. Byen manglet tydeligvis ikke sangere. Mange av dem var kanskje gjengangere for navn gikk igjen når Frelsesarmeen trommet sammen til kor, når KFUM og KFUK inviterte til fest og når ungdomslagene rundt byen laget underholdningskvelder og festligheter.

Innflyttede musikk lærere og musikere – særlig organister – ga korsangen i Lillehammer et løft. Kirkens organist fra 1894 Velle Vellesen var sentral i dannelsen av et blandet kor, Lillehammer Korforening, midt på nittitallet. Kirkekoret med kvinnelig dirigent Caroline Krogh kom et par år senere. Korforeningen gikk trolig raskt inn i kirkekoret for det finnes få spor etter Vellesens korforening, mens Kirkekoret var aktivt i mange år. Gustav Lunde organist i Lillehammer kirke fra 1898 til 1938, hadde eget kammerkor fra 1899 med inntil 8 sangere. I 1905 ble koret stiftet som forening under navnet "Lundes Mandskor" og fra 1913 endret koret navn til "Lillehammer Mandskor". På Fåberg var det lange tradisjoner for mannskor, og i 1896 kom det første blandede kor. Harald Bræin og senere Trygve Bræin var sentrale i korvirksomheten på Fåberg.

Den nye store konsertsalen i Banken som ble tatt i bruk i 1896 måtte ha virket inspirerende. Den ga utfordringer og muligheter for det lokale kulturliv, men det tok noen tid før bankens flotte sal ble førstevalg som arena for lokale kor. Til gjengjeld var Banken stedet for gjestende kunstnere. Det var her de lokale sangere for eksempel kunne la seg imponere av kjente svenske sangensembler som Edgrenska-kvartetten og Lagerheimske sÅngkvartett. Begeistring for Wennergrens "Gluntarna" sies å ha vært meget stor. Det kom også ofte besøk av norske kor og korps og disse satte en standard – noe å strekke seg etter.

MANNSKORET KLANG

er et resultat av vårbruset i årene før og oppblomstringen etter unionsoppløsningen. Sangkvartetten "Aftenrøster" under ledelse av unge Karl E Olsen fikk rosende omtale da kvartetten opptrådte første gang offentlig sommeren 1904. På nyåret i 1905 hadde det blitt 12-15 "aftenrøster". Det var naturlig å stifte sangforening. Det skjedde 26.april 1905. Ingen skrevne lover, ingen formell organisasjon - en kameratgjeng der spinnerimesteren, Nils Andersson, fungerte som formann, men det var Edvard E Olsen og særlig den unge dirigenten Karl Olsen som var pådriverne i koret.

Om det sto strid om navnevalget vites ikke. Alternativene er ikke protokollert. Vanligvis hadde kor navn etter stedet eller etter stifteren eller dirigenten, ja sogar "bevegelsen eller saken" som knyttet medlemmene sammen. Hva Klangs navn angår er det ikke usannsynlig at stifterne fulgte en navnebølge i tiden der kor fikk "talende" norske navn av typen "Varde", "Ljom", "Luren", "Fossegrimen" og lignende. Kort og godt dreide det seg kanskje mest om å velge et navn som klinger og ordet "Klang" sa direkte noe om hva sang dreier seg om "oppnå den gode og riktige klang". "Det passer liksom godt med Karl E Olsens måte å tenke og være på", sier en som kjente korkjempen.

Det unge koret øvde både hjemme hos Olsens privat og i Losje Fremgang og i Avholdslokalet mot å opptre gratis. Koret hadde ingen bindinger. Rekrutteringen var preget av at "venner tok med venner". Etter hvert også at fedre tok med sønner og at brødre tok med brødre. En ny sanger måtte "anbefales", han måtte søke og prøvesynges, og ble etter en "prøvetid" votert inn. Idag er reglene ikke så strenge. Etter en gjensidig prøvetid blir et nytt medlem "klappet inn" og får tildelt Klangslipset. Fortsatt er det stort sett slik at gamle medlemmer rekrutterer nye medlemmer. Og fortsatt er det slik at gamle Lillehammerslekter og familier er godt representert i KLANG.

Medlemslister fra de første årene viser at kormiljøet tiltrakk seg sangere fra frie yrker og folk som sognet til den tradisjonelle arbeiderklasse og middelklassen. "Lundes kor" - byens andre mannskor - hadde andre tradisjoner og det kan kanskje antydes at det koret hadde en sterkere rekruttering fra handelstanden, skolemiljø og det mer etablerte borgerlige samfunn.

Sangerbrødrene i Klang dyrket i første rekke egen musikkglede og det indre samhold. Den første konsert av betydning er protokollført til 17.mai 1908. Den ble holdt i Losje Fremgang – og nettoinntekten var så betydelig - 70 kr - at koret utpå vinteren bevilget seg en skikkelig fest med damer! Protokollene antyder at festen varte i 2 dager!

Koret hadde i 1908 meldt seg inn i nystiftede Mjøsegnenes sangerforbund. Det første forbundsstevnet ble arrangert i Hammermoen sommeren 1908. Korene sang fra flagg- og bjørkepyntet sangtribune. 3000 var til stede og Klangs konsertnummer het "Lokkende toner". Koret hadde 18 sangere. I løpet av høsten og vinteren 1909 økte tallet til 26. Koret måtte organiseres noe annerledes og veien dit gikk via generalforsamling. 20.august 1909 ble Andreas Imerslund valgt til korets første *offisielle* formann, og de første lover ble vedtatt. Hva slags lover og hvor mange paragrafer de skulle inneholde avstedkom en heftig debatt. Det måtte rekke med et par- tre blant en gjeng sangerbrødre som hadde så bra samhold, mente noen, mens andre ville ha svært mange og detaljerte paragrafer. Det endte med 20, men flere formuleringer ble endret eller forsvant på generalforsamlinger i årene framover. Formålsparagrafen var "å utdanne sine medlemmer i korsang og arbeide for mandskorsangens fremme i vor by". Geografibegrensingen "vår by" ble ganske raskt strøket. Det gjaldt også for eksempel paragrafen om at koret ikke skulle telle mer en 35 sangere, hvis ikke styrelsen fant grunn til å fravike regelen. Sangerne hadde møteplikt, og dersom en sanger hadde fire fravær uten grunn ble han strøket av medlemslisten. En egen eksklusjonsparagraf utelukket "medlemmer hvis opptreden findes uværdig eller ikke i overensstemmelse med foreningens tarv". En annen

paragraf understreket at det skulle herske godt kameratskap, ro og orden og "fuldkommen ædruelighed paa øvelser og lignende". De strenge paragrafene ble tonet gradvis ned, og forsvant fra lovene etter 2. verdenskrig.

Det tok mange år før ordningen med årskontingent- engangsbeløp- ble innført. Fra starten var det nemlig slik at kontingent ble innkrevd pr sangmøte og ble fastsatt til 10 øre pr gang. Dvs at 25 sangere erla til sammen kr 2.50 pr øvingskveld. Spørsmålet om godtgjøring til instruktøren kom opp da styret skulle gjøre avtale med vikarer i Karl E Olsens studietid - Carl Rove og Gustav Lunde. Rove skulle ha 2 kr pr møte alternativt 25 kroner pr måned "mot å stå til disposisjon for koret". Den gang var det minst to sangmøter i uka og styret bestemte "at betale instruktøren pr. måned, da vi nu har og kommer sandsynlig til at fortsatte med saa mange møter, at det snarere blir billigere end dyrere. Og saa er det lettere for kassereren".

Styret gjorde høsten 1909 en viktig avklaring i forhold til byens andre mannskor. "Lundes mannskor" ønsket at de to kor skulle gå sammen. Klangs styremedlemmer var kjølige til frieriet om sammenslåing eller "innlemme Lundes i Klang" som det står i styreprotokollen. Svaret tilbake var at "Klang ikke så sammenslutning som maktpåliggende" og returnerte saken. Hvor mye organist Gustav Lunde selv sto bak invitasjonen blir rene spekulasjoner, men hans forhold til "eget kor" ble etter henvendelsen trolig noe anstrengt, og det var antakelig også en medvirkende årsak til at Lunde i 1911 trakk seg fra "eget kor". Det koret ble deretter overtatt av tannlege Henrichsen og skiftet kort tid etter navn til Lillehammer Mandskor. Roves og Lundes vikarperioder i Klang var ikke bare positiv. Medlemmene var misfornøyde med begge to, og fant at de "var upålitelige og manglet interesse". Det var derfor stor begeistring da Karl E Olsen igjen kunne overta. Han strammet disiplinen og innførte bl.a. straff for ugyldig fravær, ja sogar for å komme for sent til øvelsene. Olsen ønsket egentlig 25 øre, men styret fikk satt ned boten til 10 øre. Medlemstallet økte. Skrevne søknader om å bli opptatt viser at ikke alle kom gjennom nåløyet. Olsen stilte strenge krav til stemmekvaliteten. Operasanger Jens Berntsen ble hentet inn flere ganger som instruktør noe som ga gode resultater. Olsen og Gustav Lunde var gode venner og de løftet konsertene som solister. Lunde både akkompagnerte og sang duetter med Olsen til utpå 30-tallet. Både Berntsen og Lunde ble da tidlig tildelt Klangs fortjenestemedalje.

Klangs profil

Mange kor kan vise til stor innsats ved å støtte sosiale tiltak og skaffe inntekter til veldedige formål. Slik innsats var utvilsomt mer betydningsfullt i gamle dager enn nå. Også Klang fant tidlig en linje om å bidra i slike sammenhenger. De gamle protokollene viser mange små og store eksempler. Typen "sang på sygehuset", "sang på Horsters Minde", "sang på sanatoriet Kornhaug" eller "sang på Mesnalien" var naturligvis veldedighet – til hygge og glede for pasienter. Noe annet var bidrag bevilget fra korkassa eller konserter og arrangement til inntekt for sosiale og allmenntilgode formål.

Karl E Olsen gikk foran med et godt eksempel. Han ga ofte sangduetter sammen med bl.a. Gustav Lunde til inntekt for ideelle formål. Men mest var han benyttet som solist. "KE var lett å be" sa korpskjempen Edvard Dahlsveen i Lillehammer musikkforening.

"Å stille opp" var derfor et trekk ved Klang i Olsens tid. Referatene forteller for eksempel om flere konserter mellom 1914 og 1930 til støtte for det nye hjemmet for tuberkuloserammede. Det fortelles om konserter til støtte for arbeidsløse og for å skaffe midler til dem som led nød i de harde mellomkrigsårene. Et eksempel er 3260 kroner til en "brannlidt familie i Fåberg". Et annet eksempel er 3318 kroner til "ofrene etter eksplosjonsulykken i Bergen". Et tredje "Til Nasjonalhjelpen 1000 kr". Det sosiale engasjement gikk også utover landets grenser for i januar 1940 deltar koret "med assistanse i aftenunderholdning til inntekt for Finland". Antall opptredener pr år i mellomkrigstida var imponerende - mellom 15 og 30. Rekorden ble trolig satt i 1927 med 31 opptredener: 20 til veldedighet og 11 ganger til inntekt for egen kasse. Det store antall konserter dette året henger også sammen med feiringen av byens 100 års jubileum. Kordeltakelse var selvfølgelig under mange av det årets festligheter som f.eks. avdukningen av Lumholtzbysten i Søndre Park, saga- og festprogrammene på Maihaugen og kirkekonserter med framføring av bl.a. nyskrevet Lillehammerkantate av Bræin og Skallerud. Medlemskap i koret har preget hverdagen til mange av medlemmene i betydelig grad. Det sier seg selv at mange konserter pluss et 60-70 tall øvelser og medlemsmøter .. og ikke minst tidkrevende tiltak for å skaffe penger i kassa... stiller krav om samhold og lojalitet. Stor og tett aktivitet sveiset medlemmene sammen. Solidariteten innad i koret kom tydelig til uttrykk etter spanskesyken i 1918 som også rammet sangere i Klang. "Dårlig fremmøte i høst. Over halvparten av koret ligger i den spanske syke" står det årsberetningen. En av sangerne døde av sykdommen og koret samlet inn 600 kr til enke og familie. Protokollene viser at minst 5 av sangerne fikk betydelig økonomisk støtte på grunn av sykdom og arbeidsledighet. Inntekten fra konserter og annen underholdning ble i sin helhet tildelt medlemmer som var syke og beløpene lå mellom 800 og 1000 kroner. Et annet utslag av soldaritet viser styrevedtak i de vanskelige årene på starten av 20- tallet. "Michailoff overleveres kr 100 pr måned så langt det rekker" var vedtaket, og pengene det var snakk om kom fra et overskudd av et par konserter. Michailoff tilhørte "kolonien" som kom i forbindelse med den russiske revolusjonen. Han var en utmerket bass med bakgrunn fra "Donkosakkerne" og ble innmeldt i koret i januar 1921.

Det er interessant å registrere at koret fra 1950-tallet gradvis endres i forhold til den enkeltes ve og vel. Kameratskap og samhold, javel, men den brede solidaritet ble et falmet minne. En grunn finnes sikkert i at det offentlige sosialapparat ble bygget ut og "overtok" en del funksjoner og oppgaver som tidligere ble fanget opp av lag og foreninger. Det kan virke som om det hadde blitt en høyere terskel for å engasjere seg i en sangerbroders personlige situasjon. Den sosiale omgang utenfor øvingsrommet endret karakter. I "gamle dager" var det slik at kontakt utover sangmøtene betydde mye. Regelmessig medlemsmøter med håndskrevet avis "Harpen" hørte med. Medlemsavisa fra 1930 som ble skrevet fram til 1958, dokumenterer humor og hendelser som ligger utenfor det årsberetninger og styreprotokoller forteller om. Her finnes hint både til det ene og det andre. Olsen kunne være veldig direkte. Han var piperøyker og kunne gå langs førsterekka, peke med pipa og kommentere " Fy faen, så surt du synger". Han fikk svaret i "Harpen" med devisen: "Fordi han røker Karva Blad, synger Olsen jævlig bra". Og hint med snert til andre kor forekom også, f.eks. " Hvorfor er Klang flinkere enn Mannskoret ? -Jo, fordi Mannskoret mangler klang".

På medlemsmøtene var det ofte kåserier, filmframvisninger og annen underholdning. Og det var fester med damer .. eller "sangerenkene" var selv vertskap. Det var flere

rimsmeder i koret og specialsanger ble ofte fremført. Dirigenten selv, Olsen, kunne by på både tekst og tone ved spesielle anledninger. Men han la like gjerne inn en svulstig hyllest til sangen når han f.eks. skulle hylle en sanger. Slik hyllet han formann Oscar Dahl i 1935: "Nu skal sangen tone i vort kjære Klang, op mot lysets trone den sig hæve skal, Syng med hævet pande, mand av gamle Klang, og lad verden sande, at vi synge kan".

En organisasjon må tilpasse seg miljøet den virker i. Dette kommer til uttrykk ved at lovene justeres, paragrafer strykes eller nye kommer til. Endringsforslag kunne og kan sitte langt inne og skape debatt. Styret eller generalforsamlingen gjør også enkeltvedtak med betydning for korkulturen. Det har for eksempel aldri stått i vedtektene, men i over 20 år var det den stemmegruppe som kunne vise til best frammøteprosent som, innen sin midte, valgte den som skulle ha det ærefulle oppdrag å være fanebærer. Andre eksempler er bruken av fane ved sangerbrødres begravelse, sang og blomsterverrekkelse ved runde tall, ja det finnes også et vedtak fra 1938 om at koret skal synge når en sangerbroder gifter seg. Hvor gammel må man være for å bli medlem, ble det spurt i 1937. En 14 år gammel gutt hadde søkt opptak. Formannen mente han var for ung, men medlemsmøtet voterte ham inn. I 1944 ble det vedtatt en aldersgrense på 18 år. Saken hadde den bakgrunn at koret det siste krigsåret fikk en enorm medlemspågang. Av 64 registrerte sangere hadde 22 meldt seg inn i løpet av krigen. Nå ventet styret at også eldre passive sangere ville komme tilbake og derfor måtte inntaket begrenses. Aldersgrense var en slik begrensning! I 1962 ble aldersgrensa satt ned igjen. "16 år og ferdig med stemmeskiftet" ble vedtaket og håpet var nå at flere unge ville søke seg til koret.

Koret hadde også skiklubb "Lyn" med eget styre som ble valgt på årsmøtene. Lyn arrangerte populære skirenn i Nybu, på Nordseter og de siste gangene inn på 60-tallet ved Mesnasaga. I mange år konkurrerte medlemmene i Musikkforeningen og i Klang i gemyttlige former om vandrepokal. Opptil 1000 mennesker kunne følge hopprennet som ikke alltid var så seriøst lagt opp. Til slutt havnet den til odell og eie i Musikkforeningen og det ble dessverre slutt på denne skikonkurransen, forteller en av veteranene. Skirennene utviklet seg deretter til rene skiutflukter med familiepreg. Ved starten av syttitallet var det blitt så liten oppslutning om slike familietiltak at de døde hen.

Skyttersporten hadde en viktig plass i Lillehammer og pokalkonkurranser var svært populære. Også i Klang ble det tatt ut skyttere og på gamle resultatlistene kan man finne koret representert! På slutten av femtitallet var konkurranser med luftgevær svært populært. Medlemmene vedtok i et og samme møte å kjøpe piano – og luftgevær.

Medlemmenes interesser førte til mange ulike engasjement og vedtak. I 1952/53 ble det reklamert voldsomt for magnetofonen. "Noe for framtiden. Ta vare på sang og tale". Det ble til at Klang kjøpte en båndopptaker til 1600 kr. Den ble stående stort sett ubrukt. Noen år senere var det tilsvarende reklamekampanjer for fjernsynsapparater. NRK drev med forsøkssendinger. Interesserte Klangere mente koret burde oppleve fjernsyn og vedtok tur til Sjusjøen i februar 1960. Der kunne man nemlig få inn fjernsynssignaler. "Vellykket tur. Vi kunne se bilder fra Squaw Valley".

Fotballen vant stadig mer popularitet blant unge på 20-tallet og mange Klangere var fotballinteresserte. Koret hadde på denne tida relativt unge medlemmer. I 1917 var det faktisk slik at "fremmøte i høst er noe lite .Det skyldes at mange er nye og flere er ute på eksersisen". På den annen side førte dette med unge menn til et godt fotballag. En kamp mot f.eks."Underordnede i handelsstanden" samlet 1000 tilskuere. Klang vant 2-1 - og trolig noen nye medlemmer!!

Juletreffene var et arrangement som likhet med skirennene døde hen på 70-tallet. Klangs juletreff var et høydepunkt for mange barn i Lillehammer, forteller Liv (Kristiansen)Almå(90). Hun husker koret som svært "familievennlig",og det skyldes nok at nesten alle konene stilte seg bak koret. Fra midten av tretti-tallet hadde dameklubben mye å si for korets virksomhet. De viste ikke bare positiv interesse for mennenes hobby, de støttet svært aktivt ved arrangementer og ikke minst ved økonomiske bidrag. Ansvar for utlodninger og de ukelange tombolaer på Mesnabrua hvilte ofte på damene. Laura Jensen og Kirsti Olsen var drivkreftene fra starten og ble hedret for sin innsats.

Klubben ble formelt oppløst på sekstitallet,og siste formann overrakte en sjekk på 1000 kr på sekstiårsfesten i 1965. Men det viste seg at "Dameklang" ikke var død. En del av damene fortsatte å møtes uformelt og på sytti og åttitallet var det fortsatt 12-15 som møttes annenhver torsdag. Og gledet koret med betydelige økonomiske bidrag.

Korkulturen endret seg i femtiåra også fordi en kjerne av "tradisjonsbærerne" forsvant. Generasjonsskifter er naturlig og nødvendig. De som drev Klang videre, bemerket at det kollektive -"det felles løft" – kom mer i bakgrunnen, ble mindre forpliktende. Oppslutning og engasjement likeså. Samværsformene ble noe "løsere" og en del medlemmer benyttet f.eks fredagsøvelsen til litt ekstra avkobling. Da koret fikk egne lokaler i Myhregården i 1958 ble det nemlig etablert intern bardrift og mange fredagsøvelser ble forlenget med et slag kort, en flaske øl eller en drink eller to. -Miljøet i Myhregården og senere i "Klanghulen" på Lurhaugen på 70 og 80-tallet vil kunne sammenlignes med det som finnes i et klubblokale, sier en som sier at det tellet positivt da han ble medlem. Bardriften viste seg å gå med overskudd og ga enkelte år betydelig inntekt. Sangeråret 70/71 ble for eksempel 3470 kroner overført korkassen.

Perioden fra 58 til 86 ble ” gode år” for miljøet selv om medlemstallet var relativt lavt. Gode år fordi koret hadde sine egne lokaler med alt det positive som følger med. Et ” sted å være/sted å øve” er et tilbakevendende problem for mange kor. Klang var og er intet unntak. Koret startet i 1905 i ” Losje Fremgang” , var deretter i mange år i ” Avholdsheimen” og i ” Garderobene” i 1.etasje i (Spare)banken. Etter krigen var sangsalen på gymnaset øvingssted. Koret var innom Hammartun og Floris og Fryseriet, før 3 rom i 3.etasje i Myhregården ble leid og innredet på dugnad. Deretter stilte Døla-fabrikk 2 .etasje på fryselaagret på Busmoen til disposisjon, og korets eiendeler og minner kunne samles i ” Klanghulen” . Midt på åttitallet skulle laagret rives og koret måtte ut på husjakt igjen. I noen år ble det korte stopp i bl.a.Gamle Malerisamlingen i Hamnergården,Gilde Hed-Oppkantin, Wiese pensjonat og Birkebeineren ungdomsherberge. De siste 12 år har koret hatt flotte øvingsmuligheter i kantine til Oppland Vegvesen.

Klangers historie i de første femti år skiller seg fra de siste femti på mange punkter. Men på et område er det en gjenganger i årsberetningene: Bekymringen for dårlig frammmøte til øvelsene. Årsstatistikkene svinger fra 60 til nærmere 90 prosent frammmøte. Og alt var slettet ikke "så meget bedre før". Det høres nesten merkelig positivt ut, men Klang hadde i fjor (2003) 53 øvingskvelder og opptredener og frammmøte var 85.4 prosent! Femti år tidligere noteres frammmøtet til 71.5%. I 1938 karakteriseres situasjonen som bekymringsfull. " Mange er for slappe. Det er beundringsverdig av dirigenten at han holder ut mang en gang". Og 20 år senere i 1958 uttaler dirigent Alf Nordgård at koret minner mer om en klubb enn et sangkor. "Deltakelsen er for lite forpliktene. For upresise ved øvelsenes start. Og for mange uteblir ved konserter eller korturer". I årsberetningene blir det understreket år etter år hvor viktig laginnsats er for korets prestasjoner. Det er prøvd ulike stimulerings tiltak fra tid til annen. I en 10-15 års periode ble det årlig satt opp pokal for sanger med best oppmøte. Det var gjerne de samme som konkurrerte i toppen, og pokalen ble alltid vunnet på 100%. Alle tiltak til tross, noe særlig virkning hadde de ikke. Da som nå; et kor består av individer som har varierende forutsetninger og interesse for sang og de ser følgelig ulikt på lojalitet og deltakelse. Sammenlignet med mange andre tiårsperioder kommer medlemmene de siste tiårsperiodene relativt bra ut.

Det indre liv har vært kjennetegnet av visse ritualer som har utviklet seg over tid. Den mest markante er årsmerkeutdelingen som startet allerede i 1910 med 5 årsmerke. Etterhvert kom merker for 10 sangerår , 20 sangerår osv. Nå tildeles medaljer for hvert 5.år og disse utdeles fortsatt i høytidelige former under årsfestene. Merkene har hengende lyre i midten av en emaljert ring. Ringene har ulike årsfarger. Blå,hvite eller røde. Over et nasjonalfarget bånd står "Klang" samt antall år på forgylt plate. "Merkesmannen" får opplest en personlig devise og blir hyllet med sangerhurra av sangerbrødrene. Kravene til godkjent sangerår ble i 1954 satt til minst 75% oppmøte. Bare sykdom eller arbeid ble akseptert som gyldig fravær. For et par år siden forsvant slike krav til frammmøteprosent. Det eneste som nå står igjen er krav om betalt årskontingent. I "gamle dager" var det andre krav til disiplin. Med 4 fravær uten gyldig grunn mistet man medlemsskapet. Men det var en annen tid med krav til disiplin og en tid da det i perioder var ventelister og skriftlig søknad om opptak.

En tradisjon som forsvant allerede på femtitallet var den mer muntre ordensutdeling som ble startet på 20-tallet. Det er alltid noen som "utmerker" seg eller lager "en blemme" eller "legger et egg" i løpet av en sesong. På årsfesten ble gjerne slike personer fremkalt enkeltvis,måtte knele foran "dommeren" og motta en satirisk eller raljerende omtale av "synderegister" og deretter ble delinkventen tildelt en passende orden til korvennenes store fornøyelse og applaus,som det står i de gamle protokoller. Årsfestene i Klang – med damer – var høydepunkter. Formelle i starten med middag og taler med ærefull omtale om og til personer og med svulstig hyllest til sangen. Men etter det seremonielle ble omgangen svært gemyttlig kan man lese av referatene. Årsfester har ikke lenger slik posisjon i Klang. De senere år har det vært vanskelig å få arrangert korfest med tilstrekkelig oppslutning. Jubileumsmåneden april har heller ikke lenger så sentral posisjon i Klangers kalender. Den ble trolig ytterligere svekket etter vedtak i 2001 om at sangeråret følger kalenderåret – eller "regnskapsåret". Fra 1905 hadde sangeråret startet tidlig i august med høstsemester og ble avsluttet i juni/juli med vårsemester. Det utviklet seg en tradisjon med en større vårkonsert og årsfest med medalje- og ordensutdeling ved "bursdagstider" i april/mai.

Og St Hans samlet man seg til munter avslutning på Maihaugen selv om det kunne stå igjen både sangerstevne og en konsert eller to i juli.

Korets veteraner synes det er bekymringsfullt og trist utvikling at trenden med synkende interesse for sosialt samvær og fellesskap utenom den ukentlige sangøvelse fortsetter. Tidligere møttes sangerne i god tid og tid hadde de også når øvelsen var over. To timer var vanlig lengde på øvingene. Sangøvelsene nå varer faktisk lenger, fra kl 1830 til 21.15. Intensiteten i øvelsene er også større nå bemerket veteranene. Og enkelte opplever også prestasjonskravene som høyere. Vi kan nok mer om sang nå, sier de samme veteraner, men kormøtene er blitt mer hektiske og gir mindre rom for en kameratslig prat og sosial kontakt.

Kor er mer enn sang

Klang kan vise til en utrolig variert kulturaktivitet særlig i sine første 50 år. Gjøglerglede og allsidighet hos medlemmene kom tidlig til uttrykk. Allerede i 1913 forsøkte Klang å gjøre noe mer ut av datidens basararrangementer. De satte opp "Jomfruen" ,en lett og lystig sigøynerforestilling , til stor fornøyelse. Og avisen skrev at den burde folk virkelig gå å se .. "og ta med penger for Klang trenger støtte". "Til Sæters", Friis/Reissigers dramatiske idyll fra 1850 ble satt opp til "Klang Sangermarked" i 1923. Fire forestillinger og fulle hus. Nettoen oppgis til 3840 kr!! Senere var kormedlemmer også med i den lokale oppsettingen av " Fjeldeventyret", Thrane og Bjerregaards populære syngespill.

Turneene fra hovedstadens revy og kabaretliv smittet, og Klang var blant de foreninger i byen som først var på scenen med slik underholdning i 1925 . Kabareten het "Leve humøret". Kabareten/revyen da og senere hadde alltid premiere i april i tida omkring Klangs stiftelsesdato 26.april. I 1927 kom revyen "Si det med et smil" i samarbeid med byens journalister. Byens store revy navn Einar Fagstad spilte en sentral rolle i det som skulle bli "en strålende suksess og overfylte hus". Fagstad var igjen sentral da Klang satte opp "Vi skal trives" i 1932. "Sjelden har vi her på berget hatt en revy så gjennom vellykket, så velsignet fri for døde punkter og så rik på godt humør. Det har vi bruk for i en tid med krakk, arbeidsløshet og annen elendighet" skrev LT i sin omtale. Da Musikkforeningen satte opp operetten "Geisha" i 1935 førte det nære samarbeidet mellom dirigentene Dahlsveen og Olsen til at sangere fra Klang befant seg på scenen. 8 fullsatte forestillinger. I 1942 pusset gjentok koret suksessoppsettingen fra 1923 "Til sæters" og i 1944 kom revyen "Lite, men godt" , et skikkelig pustehull under tunge krigsår. Revystjernen Per Kvist hjalp til med tekster og instruksjon . 14 fulle hus og billetter til 4 kr gikk for 35 på svartebørsen. Det var i denne revyen "Lillehammervisa" fikk sitt gjennombrudd. Ingvald Bjølvin hadde noe tidligere skrevet en patriotisk tekst på en amerikansk foxtrot av Dave Gemmel. Etter Klangrevyen nynet etter hvert mange åpningslinja "Just der hvor Gudbrandsdalen møter Mjøsens bølgeslag, der ligger Lillehammer lys og vennlig som en dag". I 1945 kom "Nå kan vi si det" der bl.a. Odd Grythe var sentral på regisiden. Og i 51 børstet Einar Fagstad støvet av et revykonsept sammen med Klang og satte opp "Leve humøret ..(nå som før)". Klang tilbyr alltid mer enn sang, het det seg på folkemunne.Og byens befolkning lærte teksten: "Her spiller Kleiven og her synger Klang. Storgata går vi som før dagen lang. Vi går til Banken,Victoria og Grand. Og tar oss en drink hvis vi dertil har trang"

Revyer og mer løssluppen sceneaktivitet ga Klang tidlig et omdømme som gikk utover den tradisjonelle korvirksomheten. Klang stilte opp på ulike arrangement og var med å løfte "basarkulturen" i byen. Den ble etter hvert noe mer enn tombola og lodd og lykkehjul. Klang – eller medlemmer av Klang – bidro med sketsjer, musikk og viser – kort sagt ga til beste en type underholdning som sto i kontrast til den disiplinerte korsang.

Klang har nære bånd til byoperetten "Høyt over røde tak". Teatersamarbeidet startet i 1937 da DSS feiret 50 års jubileum og Tor Strand/ Leif Ramsøys "Spillet om Lillehammer" ble satt opp på Maihaugen. Sentrale roller ble gestaltet av medlemmer i Klang. Stykket kan sies å være forløperen til "Høyt over røde tak". Da denne byoperetten hadde premiere i 1949 hadde rollelisten sterke bidrag fra Klang. Og det samme gjentok seg ved en rekke fremførelser i 1952, da den bl.a. ble spilt under 13.landssangerstevne der Klang var et av arrangørkorene. Og under amatørteatrets senere oppsetninger i 63,69,77 og 92 finner vi sangere fra Klang på rollelisten og i operettekoret.

Klang bygget seg allerede i førkrigstida opp et renommé som arrangør og vertskap. Et utall konserter sammen med gjestene kor fra Mjøsområdet og ikke minst vennskapsopplegg med velkjente laugskor fra hovedstaden. Etter USA-turen kom det årlig forespørsler fra amerikanske kor om å få gjeste og opptre i Lillehammer. Både Nordmannsforbundet og Sønner av Norge henviste til Klang. Sommerstid kunne Klang ha "ansvar" for 3-4 kor som "dro innom et par dager " eller gjorde en liten stopp. Tradisjonen med å være "vert og arrangør" forsvant på nittitallet. Det gjorde også kontakten med vennskapskoret i Hallsberg i Sverige.

Revy- og scenetradisjonene har de siste 40-45 år ikke hatt den posisjon i koret som de engang hadde. Men temaet har stått på agendaen flere ganger. Og ideer har vært drøftet. At ideer aldri er blitt realisert, har sikkert flere grunner. Kreative opplegg står og faller med enkeltpersoner eller nøkkelpersoners innsats. Andre foreninger, mer kabaretorienterte kor og revygrupper, "overtok" denne nisjen på det lokale plan.

Konkurransen om publikum økte gjennom profesjonelle oppsetninger – og fjernsynet. Man skal heller ikke se bort fra at korets gjennomsnittsalder steg betraktelig, at gjøglerne bak tradisjonene ble færre, og at koret rett og slett hadde utfordring nok i å etterleve formålsparagrafen om å bli gode sangere og fremme mannskorsangen. Den siste store Klanginspirerte oppsetningen var Wilhelm Dybwad/Bokken Lassons "Taterblod" i 1961 sammen med Orkesterforeningen. Primus motor i Klang var Gustav A Norman, og Elizabeth Reiss bisto med instruksjon. Mye av suksessen kunne tilskrives medvirkende utenfor Klang, ikke minst Ingeborg og Leif Ramsøy. Flere forestillinger på Maihaugens utescene samt forestillinger oppover i Gudbrandsdalen gjorde at mange snakket om syngespillet og nynnet melodiene. Til 75-års jubileet kom en kortversjon i regi av ekteparet Ramsøy . Fra 80-tallet huskes spesielt Bellman-tablåene i både Lille og Store Maihaugsal. Særlig Mini-Klang har vært inspirert av det svenske Belmannselskapet Par Bricole og pleiet et nært samarbeid. Oktetten skaffet seg tidsriktige kostymer og parykker og har i alle år vært drivende kraft i korets underholdningsaftener på utvalgte restauranter/kroer i byen. Klang, i samarbeid med mannskoret i Levanger, fyllte de 700 plassene i Maihaugsalen i 2001 med showkonserten "I Bellmans ånd". Våren

2004 høstet Mini-Klang fortjent applaus for sitt ” Bellmankalas” med presentasjon av Bellmans diktning,hans samtid og miljø i Stockholm.

Konserter som inntektskilde er alltid et sjansespill. I Klang var derfor revy og kabareter en langt tryggere satsning. Men revytida og tida med basarer og tombola er forlengst over. Det er også årene med julemesser, kakelotterier og bingo. Men det er fortsatt slik at dugnadsinnsats gir noe penger i kassa. Et nytt marked har åpnet seg de siste 10-15 årene. Lillehammer er et stort "arrangementsted". Det er etterspørsel etter underholdning på konferanser og seminarer , på årsmøter og jubileer og på firmafester eller gjestende artister trenger korassistanse. Noen ganger framføres spesialskrevne tekster eller sanger arrangøren ønsker . Men som regel hentes program fra korets lettere repertoar. Drikkeviser og Bellman gjør som regel stor lykke!

Høydepunkter

i et kors hundreårige historie er det flere av. Ofte er det likevel slik at noen opplevelser sitter dypere og blir de som trekkes fram. Og jo lengre siden de fant sted, jo mer skinnende blir de. Det er to slike opplevelser som holdes vedlike i Klang-kulturen: Aula-konserten i 1928 og USA-turen i 1947. Den første fordi ideen om å invitere til korkonsert i landets fremste konsertarena i 1928 var et vågestykke og en kvalitetstest for et provinskor. USA-turen i 1947 fordi det var første gang et norsk kor la ut på en to måneders kyst-til kystturne på den andre siden av Atlanterhavet. En økonomisk satsing som et helt bysamfunn sto bak!

Ideen om hovedstadkonsert kom fra dirigenten som sikkert var sterkt oppmuntret av den kjente sangeren og dirigenten for Bestillingsmenneses sangkor i Oslo ,Jens Berntsen. Olsen hadde studert sang hos Berntsen og hans kor hadde vært gjester hos Klang i Lillehammer. Og Berntsen hadde vært instruktør i Klang.

Koret hadde en betydelig rekruttering på slutten 20-tallet og var i medvind med 45 aktive sangere. Det ble satset profesjonelt og datidens mest kjente konsertarrangør Hals Koncertbureau fikk ansvar for PR-siden og det praktiske. Koret ordnet selv et 42 siders programhefte med trykte tekster for 25 sangnummer – finansiert gjennom bilder og annonser fra det meste av Lillehammers næringsliv. Opplaget var 1500. Det skulle nemlig gis to konserter; en i Universitetets Aula og en i det nesten like kjente konsertlokalet Calmeyergatens misjonshus. Antrekket var smoking og hvite sløyfer. Og gullsmed Alf Pedersen hadde til anledningen laget nye kormerker. Konsertprogrammet inneholdt glansnummer fra norsk mannskorsang som Olav Trygvason, Landkjenning, Norge mitt Norge, Varde, Vestaveir, Solfest, Mot soleglad, Norrønakvadet og Kongekvadet.

Kunstnerisk sett forteller referatene at konserten gikk meget bra. En anmelder skriver at konserten var nesten a la domkonsertene , en annen skriver at det er sjelden et kor svarer i den grad til sitt navn! Arbeiderbladet slår fast at Lillehammerkoret presterer ytelser som neppe mer enn et par Oslokor vil kunne gjøre maken til! Provinskoret og dirigenten kan være stolte! Publikumstilstrømmingen ble kanskje ikke den forventede til tross for forhåndsomtale i pressen ,reklame i radio, konsertplakater og flotte annonser. Prisene var 3,2 og 1 krone, og programheftet kostet 50 øre. 241 solgte billetter i Aulaen og 313 i Calmeyergatens Misjonshus. Det ble sendt ut 380

fribilletter til personer innen hovedstadens kulturelite. Konsertregnskapet viste betydelige røde tall. Etterhvert som regningene kom inn, steg underskuddet for turen til 2061 kroner. Et meget stort beløp i 1928. Det skal i rettferdighetens navn nevnes at i dette sluttregnskapet inngikk reise fram og tilbake og overnatting og bespising for hele koret på Forbundshospitset fra 23.11-25.11.1928.

Opplevelsen måtte likevel ha gitt koret ambisjoner om enda større løft. Det skulle gå mange år før drømmen gikk i oppfyllelse.

Høsten 1943 tok Leif Bækken og Ole Kr Myhre opp den gamle tanken om en USA-tur - " når krigen er over". I januar 1944 sa medlemsmøtet ja til ideen og "sparekasse for medlemmene blir opprettet i all hemmelighet". I årene 44-45 arrangeres konserter, basarer, kabareter og revyer til inntekt for formålet. Korets formue var 17500 og i Sparekassen sto 14000 kr.

Sommeren 45 ble presidenten i "Sons of Norway", E.B Hauke, som var på besøk i Norge, invitert til Lillehammer . Her blir han presentert for ideen og et ønske om støtte. Han lovet å ta saken opp med sitt hovedstyre og allerede i september kom et positivt svar og forslag om turne våren 1947. "Sons of Norway" tok på seg å legge opp reiserute og arrangere konsertene . Etterhvert vokste planene til "å gå tvers over kontinentet og vare et par måneder". Alle utgifter i USA - reise og opphold - skulle dekkes av Sons of Norway mot inntektene fra konsertene. Klangerne skulle bo hos medlemmene i de lokale lodgene. Klangs "hovedjobb" ble å finansiere reisen over Atlanterhavet. Billetter på 3. turistklasse tur-retur kostet 71788 kr. Et beløp som koret nesten greidde å samle inn gjennom iherdig innsats – og tilskudd fra Dameklubben. Dameklubben skjenket også Klang et silkeflagg som fulgte koret på hele turneen. Budsjettet balanserte til slutt ved at 20 av sangerne "skjøt inn" 1000 kroner hver til reisekassa og at en person ga et rentefritt lån på 5000 kroner.

Det mest imponerende var kanskje det som måtte gjøres i forhold til arbeid og familie. 2 måneders permisjon satt langt inne hos mange arbeidsgivere. Nei forekom også. Det var ikke snakk om lønn under fraværet, og det betydde at sangerne måtte sikre familien ved sparing, eller lån – eller ekstra arbeid om det var mulig å skaffe. Klær var også et problem, og mange hadde omsyddede dresser eller lånte klær og et par skjorter i kofferten. Det som til slutt løste klesproblematikken var vedtaket om at koret skulle bekoste like dresser til bruk ved konserter. Mørkeblå dress - dobbeltspent.

I forordet til programheftet for USA-turen fra 10.april til 9. juni 1947 står det " Da vårt kor nu etter disse lange krigsårene ville reise utenlands, falt det ganske naturlig å besøke våre allierte, våre amerikanske venner. Vi mener ved dette besøk å kunne gi et lite uttrykk for vår takknemlighet for all den hjelp som ble ydet oss både under og etter krigen".

Kronprins Olav og kronprinsese Mårtha var turneens høye beskyttere. Klang stilte med 39 sangere med Karl E Olsen som dirigent og operasangeren John Neergaard som solist .Det skulle gis 21 offisielle konserter og et ukjent antall uformelle. 11.april reiste koret med Den norske Amerikalinjes "Stavangerfjord".

Turneen i USA ble en eventyrferd. 19 sanger sto i et spesiallaget programhefte – hovedsakelig kjente norske nasjonalromatiske mannskorsanger. I de "skandinaviske"

områdene var velkomsten og begeistringene enorm. "Folk gråt" forteller de som var med og minnes særlig lommeørklærne som kom fram når koret sang "Å eg veit meg eit land langt deruppe mot nord" og ikke minst norsk -amerikaneren Paulsens "Når fjordene blåner".

Akklimatiseringen gikk raskt. En av Klangerne sendte etter få dager postkort med "alt well" og håp om at det går bra i gamlelandet og home-valley og at "soon kommer vel spring også til Busmoen!". "Vi fikk nesten ikke tid til noe på egen hånd, og det var sjelden vi fikk bruk for egne lommepenger " forteller en Klanger. Koret ble oppvartet og stelt godt med i private hjem og språkproblemene ble løst ved at arrangørene stilte opp med norsktalende og ihuga Norgesvenner. I Great Falls var det en vertinne som ønsket å skifte navn på hotellet fra "Travellers" til "Klang"! De 21 konsertene samlet over 22000 tilhørere. Dessuten ble utdrag fra konsertene og reportasje om koret sendt både på kanadisk og amerikansk lokalradiostasjon.

Byen sto på hodet da Klang kom hjem igjen med toget 9.juni. 3-4000 ventet på stasjonen og det var musikk og sang og flagg og hurrarop. "Vi syntes det var mye folk som vinket oss farvel, men nå rakk køa til Bergsenhjørnet oppi Jernbanegata!" Den lengste turne noe norsk kor til da hadde gjennomført har også gått inn i Lillehammers historie.

Lite eller intet i korets 100 årige historie kommer opp mot USA-prosjektet. Men kortere og lengre turneer ble tidlig en del av korkulturen. Allerede i 1922 opprettet koret et eget turnefond, som i 1926 hadde vokst til 3000 kroner. Det var svært mye penger i en tid da årskontingenten var 5 kroner. Målt med dagens årskontingent på 500 kroner tilsvarer beløpet 300000 kr! Reisemålene har vært både innenlands og utenlands. En 8 dagers tur til Vestfold og Buskerud i 1922 var i sin tid like stort høydepunkt som lange utenlandsreiser senere . Deltakelse på sangerstevner ,spesielle konserter eller samarbeidsprosjekt pleier å bli milepæler og høydepunkter.Mange ser også tilbake med glede på opplevelser under forbundsstevner og landsangerstevner. Gode minner knyttes til begivenhetsrike konsertturer til bl.a. Bud og Hedemora på slutten av femitallet og besøkene hos og av Hallsberg mannskør.

Kasettprosjektet "Gudbrandsdalen i ord og toner og "Klang synger Bellman" i 1983 var også et løft som fortsatt huskes. Kormedlemmer nevner at det å synge russiske liturgi i en gresk-ortdoks gudstjeneste under slanke furutrær på krigskirkegården på Jørstadmoen naturligvis er noe man ikke glemmer. Andre minnes "Brede seil over Nordsjø går" i motvind og bildur under NRK-TV's direkteoverførte 17-maisending fra Søndre Park i 1992. Historisk sett må det ha vært et *sanglig* høydepunkt å framføre Haydns "Skabelsen" i 1915 sammen med Kirkekoret og orkester. Eller "Sigurd Jorsalfar" under et Bjørnsonjubileum. Eller Oscar Borgs kantate "Leiv Eriksson" sammen med Lillehammer strykeorkester.

Den legendariske musikkritiker Hallvard Halvorsen var en av korets beundrere og skriver f.eks om fremføringen av Selmers "Nidaroskantate" i kirken i 1944: En av de praktfulleste konserter som har vært fremført her i byen. En av de rikeste musikalske opplevelser noensinne.

De senere år rager genremessig Operakonserten i 1978 høyt. 10-12 av de klassiske operakorene ble framført sammen med Byorkestret i Store Maihaugsal. Noen av korpartiene ble etter det en del av standardrepertoaret. Rager gjør naturligvis også lokale kantater spesialskrevet til en eller annen begivenhet i byen. En spesiell plass

har urframføringene av komposisjoner tilegnet Klang. Det finnes flere av dem også. Korets kirkemusikalske repertoar har i mange år fått plass under konfirmasjonene i Lillehammer kirke. Både for kormedlemmene - og mange korvenner i Lillehammer er tradisjonen med "Advent og jul" 2. søndag i advent blitt et årvisst høydepunkt . 17.mai deltagelse ved Monumentet på Utsiktsbakken og ved De britiske graver på Nordre Gravlund - i turnus med andre kor- var i mange år et "fast" oppdrag. Da Vinterspillene kom på nittitallet fikk Klang nye utfordringer og anledning til å lære mer ukjent stoff. Også før og under 94-OL markerte Klang seg med kirkekonsserter sammen med den tidas mest eksponerte mannskor, Gli Scapoli og et av Sunnmøres fremste mannskor, Vyrde. Mange Klangere setter pris på å være "huskoret" under avslutningen av 17.maifeiringen i Maihaugsalen. Denne tradisjonen er i ferd med å festne seg slik Klangs konsert i Søndre Park på 17. mai festnet seg i mellomkrigsårene og årene etter 2.verdenskrig

Mange minnes jubileumsturen i 1980 da koret besøkte Sverige og Finland med konsserter bl.a. i vennskapsbyen Leksand , i Helsingfors og i Håhmenlinna. I 1985 gikk turen til Tyskland og Østerrike med konsert i bl.a. Wien, i 1990 til Garda i Nord Italia med besøk i Verona og Venezia .I 1995 til Sogn og Fjordane og til Jacob Sandes og vår mangeårige solist, Knut Lizheims rike. I 2000 til Danmark med besøk i Lillehammers vennskapsby Hørsholm, konsert i Sjømannskirken i København, et improvisert kroschow på Carlsberg Bryggerier, - og ikke minst konsert i imponerende Roskilde domkirke . I Klang har jubileumskonsertene og de påfølgende korturene hatt prioritet de siste tiårene. En kikk på jubileumsprogrammene for de siste 25-30 år forteller om et kor som er tro mot tradisjoner og repertoar. "Ny" eller mer utfordrende musikk ser man lite spor av. En Klang-konsert har i hovedtrekk blitt bygget opp over samme lest med fire avdelinger. En avdeling med sanger og arrangement tilegnet Klang og gjerne med en lokal tilknytning. En avdeling med perler fra norsk mannskorlitteratur, men også med beslektet dansk og svensk korsang En avdeling med klassiske svisker, gjerne kjente operakor og en avdeling med løs snipp, for Klang vil det si drikkeviser og bl.a. Bellman. En nyinnspilt CD gir gode eksempler på korets allsidige repertoar. Den tas med til USA på årets jubileumstur.

Både ved jubileumskonsserter og andre konsserter har koret hatt hjelp av innleide solister og orkestre eller kammergrupper. Listen er lang over kjente sangere som har konsertert med Klang. I Karl E Olsens tid tok han selv de fleste solistoppgavene, men han stimulerte også – med suksess- mange av korets egne til solistoppgaver. Og når han hentet inn sangere utenfra, var det størrelser som Jens Berntsen og John Neergaard. Også listen av solister de siste 50 år inneholder en rekke navn fra egne rekker. Og listen er også fyldig når det gjelder anerkjente norske kunstnere som har konsertert med Klang. Her finner vi bl.a. navn som Åse Nordmo Løvberg og Noralf Garborg og lokale størrelser som Ole Hermod Henriksen og Børge Martinsen.

Rekruttering og konkurranse

Korsang var populært i mellomkrigsårene. Mange kor og nye kor betyr konkurranse om sangere og mannjevning mellom korene. Klang merket også det men kunne vise til en jevn økning i medlemstallet. Det var merkbart da for eksempel Gustav Lunde startet eget ungdomskor i 1922 og Karl E Olsen samme år også startet damekor! Frimurerkoret "Cresendo" som også ble stiftet i 1922, var naturligvis ingen

konkurrent, snarere en rekrutteringskilde. En del sangere både i Mandskoret og i Klang var nemlig også frimurere. Damekoret var naturlig nok heller ingen konkurrent til Klang – snarere en samarbeidspartner i forbindelse med konserter. Lundes ungdomskor derimot tok unge røster fra voksne blandede kor og mannskorene. Det var aktivt sangmiljø i Vingrom og Fåberg . Vingrom hadde blandet kor fra 1925 og i 1935 ble det blåst nytt liv i mannskoret. I 1957 gikk de fleste sangerne inn i et reorganisert Vingrom Sangkor. På Fåberg ble et "nytt" blandet kor stiftet i 1929 og koret rekrutterte også sangere som bodde i Ål og som var potensielle medlemmer av "bykorene". Og ikke minst – i 1930 ble det stiftet ikke mindre enn to mannskor på Fåberg: Jørstadmoen og Brunlaug. Begge kor hadde ca 25 medlemmer. I 1949 slo korene seg sammen til Fåberg Mannskor. I 1957 valgte koret å gå inn i de reorganiserte Fåberg Sangkor som kunne stille med over 60 kvinner og menn på korkrakkene. Avholdsbevegelsens sterke sangtradisjon i Lillehammer ble brutt i mellomkrigstida, men det ble ivret både fra Losje Fremgang og fra Avholdslaget om nytt kor. I 1950 gjorde ildsjelen Bjarne Mathiesen alvor av planene. Dette koret ble i 1967 døpt om til Lillehammer bl.kor.

Reidar Brøgger etablerte i 1931-32 eget guttekor, og dette koret ga etter hvert nyrekruttering til byens kor. Mange havnet i Klang. En av Klangs veteraner forteller at en høstdag i 1942 sa en eldre bror: "Nå er du 18 år og du har sunget i Brøggers i 8 år. Nå er det på tide å begynne i Klang!" Dette var under krigen og sangøvelsene var hjemme hos Olsen privat så denne Klangerens første sangmøte foregikk bak blendingsgardinen! Mange Klangerere fikk sitt første møte med koret i krigsårene. Noen av dem er fortsatt medlemmer i Klang.

Blant de fremste konkurrentene om sangere var Fagforeningenes Mannskor som ble etablert i november i 1934 med 27 sangere. Før "Fag'en" ble stiftet deltok ofte Klang i 1.maiarrangement. Men fagorganiserte i Lillehammer hadde lenge følt savnet av et arbeiderkor som kunne underholde på arbeiderorganisasjonenes møter og fester og ikke minst ved 1.maifeiring. "Dette kor vil arbeiderbevegelsen få meget glede av" skrev Dagningen etterat 2000 mennesker hørte "Fag' en" på Stortorget 1.mai 1935! Aktive folk innen arbeiderbevegelsen og ihuga fagforeningsfolk valgte *sitt* kor.

Klassekampkor kan man neppe kalle "Fag' en", men den politiske forankring gjorde nok at mannskorsangere kunne føle et "valgets kval". Det var uten tvil en del slike i Klang. Men noen stor avskalling av sangere ble likevel ikke registrert. Derimot kunne man etterhvert – også i dag – finne sangere som er aktive i begge kor.

Første gang Klang annonserte i avis etter sangere hadde det en sammenheng med nettopp "Fag' en". Formannen hadde uten styrevedtak rykket inn annonse i september 34 om at nye sangere var velkommen. Formannen måtte redegjøre for dette og han forklarte at "det gikk rykter om nytt mannskor under dannelse og at Klang trengte nye medlemmer for flere hadde varslet overgang fra aktive til passive medlemmer". Så dramatisk kunne vel neppe situasjonen være for i sangeråret 34/35 var det 52 aktive og 7 nyinnmeldinger.

Klang har hatt jevn og stabil oppslutning . I 1923 hadde koret 38 medlemmer. Dette økte til 45 i 1928. Klang fikk et renommè etter Aulakonserten i 1928 og ikke minst etter radiodebuten i 1933 og radiokonsertene i 36, 37 og 38. For å kunne gi konsert i

radio måtte et kor godkjennes av musikk sjefen i NRK, Hugo Kram. Nåløyet var trangt og Klang var et av de få distriktskor som slapp igjennom . Konserten fra 1936 finnes fortsatt på lakkplate. Koret sang Heidenröslein, Brahms Vuggesang, Aftensolen smiler, Solfest, Violer og Kentucky Babe. Sekretæren i koret skildrer begivenheten slik: " Det var et stort øyeblikk . Vi sang fra Bankens gårdsplass hvor et provisorisk telt var reist, da vi intet lokale fant som tilfredsstillende de høie herrer. Et glass sterkt for de mer rutinerte og kaffe for de andre ble budt rundt før konserten, og jeg tror det rensket halsen bra for guttene. Vi sang som aldri før og successen var sikret. Alt gikk glimrende. Det var bare lovord å høre". Betegnelser som "Opplandenes fremste" og "byens beste" ga grobunn for misunnelse fra andre kor og også en grad av hovmod blant Klangere. "Snobbekor" ble det antydnet i visse kretser.

Krigen satte en stopper for mye kulturaktivitet. Klang merket det raskt ved at øvingslokalet ble stengt og at tyskerne okkuperte Banken og Losjen. Merkelig nok avvirket koret konserter tilnærmet normalt i 1940. F.eks 17.mai i kirken og 12.juni sammen med Orkesterforeningen der "Når fjordene blåner" beveget en stappfull kirke. St.Hanskonsert på Maihaugen som vanlig. Utsatt årsfest i august på Mesnasaga og julekonserter. De to-tre første krigsår var det beskjeden aktivitet, men ble tillatelse gitt, stilte koret opp. Koret øvde på tannlegens kontor, men fordi det var trangt om plassen var de ukentlige øvelser lagt opp som stemmegruppeøvelser: 1.tenor på tirsdager kl 1900-2000, 2.tenor fra 2000 til 2100, 1. bass fredager fra 1900 – 2000 og 2.bass fra 2000 – 2100. Medlemsaktivitet utover dette begrenset seg selv.

Medlemstallet økte mot slutten av krigen til 64. Med mange nye medlemmer kan man nesten snakke om en utskiftning i stemmegruppene. Sommeren 45 kom også Klangere tilbake som hadde hatt deltatt i motstandsarbeid og blitt arrestert. En av disse var Arnulf Lund som hadde gjennomlevd en av Gestapos lengste og hardeste torturopphold. Mange av de nye sangere deltok bare et år eller to og i 1946 hadde koret 49 aktive og passive medlemmer. På USA-turen i 1947 deltok 39 sangere. Merkelig nok sank oppslutningen etter USA-turen. Det kunne skyldes at koret var noe "utslått", men det blir også påpekt at noen "gikk lei" og noen var misfornøyd med dirigenten. Det økonomiske sluttoppgjøret skapte ugreie forhold som hang i koret i 10 år. Deltakere skyldte "kassen" penger. De gjorde ikke opp for seg. Og det kjedeligste av alt; mange unnlot å betale kontingenten. Etter årlige purringer på restansene måtte styret ta i bruk lovverket og medlemmer ble ekskludert. Stemningen i koret svingte, og da et opptak like før jubileumskonserten i 1955 ble refusert av NRK, ble det tatt meget tungt.

Ved 50 års jubileet hadde koret 39 medlemmer og med unntak av noen år på 60 tallet har Klang klart å holde en balanse mellom avgang og rekruttering og hatt mellom 30-40 aktive medlemmer. De siste 10 år har medlemstallet igjen steget og viser pr dato 52, blant disse en 8-10 passive.

Som i andre mannskor er også gjennomsnittsalderen i Klang etterhvert blitt relativt høy. Med basis i de siste år ligger den på 65 år. 75 prosent av sangerne har over 20 års medlemskap. Godt og vel halvparten er pensjonister eller førtidspensjonister. Yrkesbakgrunn viser at koret nå har flest medlemmer fra servicebransjer og offentlig tjenesteyting. Folk med handel, håndverk - eller industribakgrunn utgjør nå mindretallet og primærnæringene er helt borte.

Mannjevningen

med Lillehammer mannskor førte til at det sjelden kom til noe nært samarbeid. Samarbeidet kunne bestå i slik enkle ting som fellestransport til sangerstevner, men også noe mer omfattende arrangøransvar for forbundsstevner og spesielt landssangerstevnene i 1952 og 1979. Det kunne gå år i mellom LM og Klang utgjorde felleskor, men begge korene deltok naturligvis samtidig i mange ulike arrangement på Maihaugen og i byen forøvrig. Korenes repertoar var svært likt - tradisjonell mannskorlitteratur, men fellessang forekom sjelden. En interessant detalj fra årsberetningen i 1926 sier noe om hvilke sang- og musikkrefter som jobbet nært. Det året ble det nedsatt en gruppe som skulle legge fram forslag til felles øvingslokale, et "Sangens og musikkens Hus" i Lillehammer. Utvalget besto av 2 fra Klang, 2 fra Lillehammer Musikkforening og 2 fra Musikkapellet (senere Orkesterforeningen). Lillehammer Mandskor ble tydeligvis holdt utenfor. Også i 1939 og noen år etter krigen samarbeidet Klang og Musikkforeningen om " å skaffe eget hus", men uten resultat. Båndene til Musikkforeningen var meget tette helt fra starten. Dette skyldes i første rekke at de samme medlemmer kunne finnes begge steder. Dirigentene Dahlsveen og Olsen var på bølgelende. Felleskonsertene til Musikkforeningen og Klang var hyppige og enkelte sommere ble det arrangerte flere konserter i Parken og 3-4 fester på Maihaugen med store publikumstall. De siste 30-40 år har dette samarbeidet løst seg opp. Siste gang det var et større samarbeid med "blåserne" (Lillehammersekstetten) fant sted under 75 års jubileet i 1980 og påfølgende utenlandstur. Heller ikke samarbeidet med Orkesterforeningen/ Byorkesteret har vært slik det var i "gamle" dager. Noen få ganger de senere år har Klang gitt konsert sammen med kammermusikkgrupper som f.eks Mjøsensemblen, Jazzgeriljaen og mer tilfeldig sammensatte ensembler fra det lokale musikkliv.

Byens to gamle mannskor har alltid blitt sammenlignet. Lillehammer Mannskor var eldst og størst, Klang var lillebror - men ærgjerrig. En veteran med stor kunnskap og lang fartstid i LM sier at byens sangere naturligvis var venner i det daglige, men at konkurranseinstinktet kom fram når sangerluene kom på og korene marsjerte under fanene. En fredelig kappestrid, men ikke helt fri for bemerkninger. Det kunne falle noen litt uheldige bemerkninger slik det gjorde da LM satte opp David Monrad Johansens store korverk Voluspå. Da skulle det ha blitt sagt "at dette klarer ikke Klang!" Replikkene kunne slå begge veier. Klang hadde siste buss hjem fra et sangerstevne og noen LM-sangere som hadde mistet sin buss, kom løpende, stakk hodet inn i Klangbussen og spurte om å få sitte på. Kjapt kom det fra en tenor i Klang: - I denne bussen er det bare plass til sangere"! Noe dypere stakk nok karakteristikk overhørt på et sangerstevne om at "Klang ligner ikke oss-- de er mere et arbeiderkor". - Skulle jeg sammenligne med noe annet så blir det Fremad og Mesna på fotballbanen. Vi i Klang var vel Mesnagutta – vi da, sier en av Klangs veteraner.

Gamle sangere peker på at dirigentene preget korene - sosialt sett- langt sterkere enn i dag. I de eldste lovene heter det at "medlemmene er i sanglig henseende instruktørens bestemmelse av enhver art underkastet". Slik må det naturligvis være, men paragrafen ga også rom for tolkning noe opplagt Karl E Olsen benyttet seg av ved å sette et sterk preg på all aktivitet i koret. Også miljø og bakgrunn til en korformann er av vesentlig betydning. I Mannskoret var gymnaset en LM-bastion og en mer "akademisk" tone skilte derfor de to korene i perioder. At dirigentene ikke alltid sto på god fot og hadde til dels ulike oppfatninger og syn på korsang kan ikke stikkes under en stol. Som

eksempel fortelles det at dirigent Peder Skjæret i LM og en aldrende K.E.Olsen i Klang ikke var særlig nære venner. Skjæret syntes Olsen var litt rå og oppblåst, sier en gammel LM-sanger. Olsen på sin side syntes Skjæret var en pedant. Skjæret var organist og utdannet ved Musikkonservatoriet, mens Olsen var det man i dag vil kalle "sjøllært", erfaringsrik og vant til å gjøre ting på "sin" måte.

På 50 - tallet var LM desidert størst i byen med over 60 medlemmer. Det må konstateres at det var LM som dro det største lasset som arrangør av det store Landsangerstevnet i 1952. Til MSFs forbundskor til landssangerstevnet i Bergen i 1956 var LM "ryggraden" med hele 51 av forbundskorets 125 sangere, Klang hadde med 9. LM ga også, som et av få kor, særkonsert. Men etter gylne år merket også LM stagnasjonen og tilbakegangen utover på 60-70 tallet. Kulturkløften mellom mannskorene var slik at ingen forsøkte noen tilnærming eller noe sanglig samarbeid. LM merket nedturen sterkere enn Klang. Mannskorsang var "out". Sangerluer ble brukt som rekvisitt for "det latterlige". Andre typer sang og andre tekster konkurrerte ut tradisjonell koralitteratur. Visebølgen slo inn. Opposisjon, protest og "peace and love" passet ikke inn i korbevegelsen. Konkurransen om hva folk ville bruke fritida til slo negativt ut - også for korene i Lillehammer. Fornyelse i mannskorbevegelsen har stort sett vært et hovedstadsfenomen. Lillehammer mannskor var derfor ikke det eneste mannskoret som stagnerte på 80-tallet. Det er vanskelig å finne mange eksempler på overgang av sangere mellom mannskorene i Lillehammer. En slik en ville nok blitt sett på som en overløper, blir det antydnet. "En gang Klanger alltid Klanger" er et brukt uttrykk. Den samme holdning fant man helt klart også i LM. Da Mandskoret la ned virksomheten i 1989 var det følgelig ingen strøm av mannskorsangere over til Klang. Det kan naturligvis skyldes høy alder, men like gjerne en gammel korkultur. Etter en tid meldte et par LM-sangere seg inn i Klang. Noen valgte Fag' en og et par gikk til Lillehammer blandede kor som LM hadde samarbeidet en del med sine siste år.

Klang kan vise til en beskjedne nyrekruttering hvert år. De siste 8-10 år har koret til sammen fått et dusin nye medlemmer. Dirigenten Dag Leonardsen er oppmerksom på rekrutteringsproblemet og har gjort flere forsøk på spennende samarbeidsprosjekt og å justere repertoaret i håp om at det muligens kunne virke tiltrekkende. Men fortsatt er det nok slik at nye medlemmer blir rekruttert av sangerne i egen bekjentskapskrets. Klang er nå det eneste mannskoret i Sør Gudbrandsdal. Og ett av to mannskor i GSF.

Valg av forbundskor.

Organisering i landsforbund og distriktsforbund har mange steder vært kilde til uenighet. Gjennom årene har det vært strid om hvilket forbund det enkelte kor skal velge. Den geografisk inndeling av distriktsforbund har heller ikke gjort valget lettere.

I 1908 var alt mye enklere. Da stiftet *mannskor* rundt Mjøsa eget forbund – Mjøsegenenes Sangerforbund. Og det første MSFstevnet ble arrangert på Lillehammer. Alternativ mot dalen eksisterte ikke. Gudbrandsdal Sangerforbund ble først stiftet i 1915. Forbundsstevner var viktig. De var ofte målet for vinterens øvelser. De var treffpunkt der ideer og tanker ble utvekslet og hvor vennskapsbånd ble knyttet. Klang markerte seg organisatorisk og ikke minst sanglig i MSF. Etter forbundsstevnet i Gjøvik i 1913 kunne man i Samhold lese rosende ord om Klang der koret berømmes

bl.a. for å bruke nynorske tekster. – " De var de første som brøt med den stive dansk-norsken og viste seg helnorske med "Fela" og da braket det løs med bravo og dacapo så det sang i veggene". I 1916 var forbundstevnet igjen lagt til Lillehammer – denne gang til Maihaugen og Banken. Lillehammer Mandskor og Klang sto som arrangører av et vellykket stevne.

Uenighet med MSF førte til at Klang meldte seg ut i 1925 . Bakgrunnen synes å være svært bagatellmessig - sett i i ettertid. Klang var misfornøyd med valg av fellesangnummere til forbundsstevnet i 1924. Sangene var for vanskelig for en del kor og ville bety fiasko, mente Klang. Dessuten var Klang misfornøyd med deltakeravgiften og særlig den høye prisen på sangermiddagen. Misnøyen over behandlingen i MSF og opplevelsene på stevnet i Gjøvik i 1924 resulterte i at Klang med 24 mot 4 stemmer meldte seg ut av MSF. Beklageligvis, innrømmet eldre medlemmer mange år etterpå. Det økte avstanden mellom mannskorene i byen. Konserter i Gudbrandsdalen i mellomkrigsårene tyder på tett kontakt nordover. Det kan også skyldes at en av pionererne og Klangs første formann Nils Andersson, hadde bosatt seg i Ringebu og var med å stifte Gudbrandsdal Sangerforbund (GSF) der han var formann i over 20 år. En historisk kuriositet må sies å være at Klang faktisk var " teknisk arrangør" for GSFs forbundsstevne på Maihaugen i 1937! Årene utenfor forbund gnaget i Klang. Styret drøftet saken flere ganger og mange sangere følte nok at det å stå utenfor MSF var dumt. Koret ble isolert. Det siste krigsåret ble søknaden sendt. Alternativet GSF ble løst drøftet, men det var MSF som trakk. Det var et rent mannskorforbund! I 1946 ble Klang igjen medlem i MSF. Svarbrevet kom rett under oppkjøringen til USA-reisen og ga anledning til litt ekstra feiring. Lillehammer har vært arena for MSF-stevnene i 1957, 1968 og 1996 naturligvis med Klang som medarrangør. Sangere i Klang har hatt fremtredende posisjoner i forbundsstyret og Klangs formann Alfred Pedersen, var i en årrekke forbundsformann.

Som stevnearrangør rager nok Landssangerstevnene i 1952 og 1979 høyest. Det 13. landssangerstevne Sør samlet 2000 sangere i et regnvått Lillehammer, der Maihaugen, Sportsplassen og Banken var hovedarenaer. Det 19. landssangerstevne Sør i slutten av mai 1979 samlet 3000 og ble en stor suksess hva vær og arrangement angikk. Dette var før hallenes tid og for å kunne arrangere fellesmiddag, ble det bygd provisorisk telt som dekket hele parkeringsplassen på Maihaugen!

Grensa mellom Mjøsegnene (MSF), Vest Oppland og Gudbrandsdal Sangerforbund (GSF) går nord i Mjøsa. Det betyr at kor i Lillehammer ble organisert i ulike distriktsforbund. Mannskorene holdt seg lojalt til MSF, mens blandede kor sto i GSF. MSF har de fleste år hatt 10-12 medlemskor fra 3 fylker. Selv om MSF forlot linjen med kun mannskor og åpnet for blandede kor, førte ikke dette til økt oppslutning. Arbeidet med sammenslutning av Landssangerforbundet og Norges Sangerlag til et Norges Korbund og den parallelle debatten om sammenslutninger av mindre distriktsforbund i større regionale forbund, skapte også debatt i MSF . MSF sa nei til spørsmålet om et større regionalt forbund, mens de to distriktsforbundene Vest Oppland og Valdres derimot ble slått sammen . Arbeidet med å samle alle kor i et fylke til et distriktsforbund – slik det har skjedd i en del fylker – har foreløpig ikke vunnet mye støtte i Oppland. I Klang førte imidlertid organisasjonsdebatten til forslag om overgang fra MSF til GSF . Det ble pekt på at der er de øvrige Lillehammerkor og

det er tettere tilknytning til dalen enn til flatbygdene lenger sør. I 1998 valgte Klang å gå over i Gudbrandsdal Sangerforbund som i alt har 23 medlemskor og omlag 600 sangere.

Klang og Maihaugen.

Klang har alltid hatt et nært forhold til Maihaugen. Området overtok raskt for Hamramoen som byens fest- og konsertsted og Maihaugen ble sammen med Søndre Park Klangs hjemmearenaer sommerstid. Det startet allerede i 1905 da koret sang for 2000 tilhørere ved Nordre tjern. Det finnes ikke en sommer i mellomkrigsårene der ikke Musikkforeningen og Klang arrangerte konserter og folkefester på Maihaugen. Noen år hadde koret 4-5 konserter på den store friluftsscenen. – ofte med påfølgende dans . Store publikumstall ga betydelige overskudd til så vel veldedige formål som korets drift. Venneforeningen i DSS overtok fra 1932 ansvaret for St.Hans-festlighetene, men Klangs ” bidrag” ble vurdert som en så viktig tradisjon at den fortsatte. På femtitallet strammet Maihaugen inn praksisen med å låne eller leie ut anlegget og Klangs bruk av friluftsscene og utendørsanlegg ble etterhvert sterkt redusert. Men Klang har til innpå 90-tallet Klang stillt opp med helt kor,grupper eller enkeltmedlemmer under Maihaugens tradisjonsrike arrangementer St.Hans og Olsok. Da store Maihaugsal kom på 60-tallet var Klang raske med å bruke muligheten denne nye salen ga. De deltok i museets suksessarrangement "Altid på en søndag" og innførte selv Klangtradisjonen "Advent og jul". Og Klang har i mange år vært et fast innslag i "Ord og toner" på Maihaugen som avslutter byens 17.maifeiring. Byorkestrets og Klangs framføring av "Landkjenning" har blitt det store finalenummer.

Maihaugen egnet seg godt som arena for de store landssangerstevner og forbundsstevner der Klang og Lillehammer Mandskor var arrangører. Uten Maihaugen og de rammene museet ga, ville gjennomføringen vært langt vanskeligere.DSS har gjennom årene ytet Klang mange ulike tjenester.Museet har åpnet dørene når Klang har hatt behov for å vise sine gjestekor noe spesielt. En gjensidig interesse har hatt og har stor betydning for Klang .Positiviteten henger ikke minst sammen med at koret har rekruttert sangere og sympatisører blant museets ansatte. I dag oppbevares arkivmateriale og Klang-klenodier på Maihaugen.

Anders Sandvig hadde et godt forhold til mannskorsangen. Da Sandvig ble utnevnt til æresborger av Lillehammer i mai 1932 fikk Klang æren av synge under seremonien på Victoria. Klang bidro også da DSS innviet seteranlegget i forbindelse med 50-års jubileet i 1937. For første gang opptrådte byens 3 mannskor som ett kor og framførte ” Gamle Noreg” under Karl E Olsens ledelse. Klang satte stor pris på Sandvig og tildelte han sin høyeste utmerkelse – Storkorset - under feiringen av hans 80 års jubileum i Banken i 1942. Det var neppe tilfeldig at Klang og orkesterforeningen denne kvelden framførte det gamle syngespillet "Til sæters" av Riis/Reissiger. Syngespillet ble oppført på nytt utendørs på Maihaugen og var det årets store St.Hans-bidrag. Inntektene tilfalt museet.

Tore Ørjasæter hadde til 50 års jubileet skrevet en hyllest til Sandvig og Maihaugen. Leif Solberg satte senere musikk til og vi fikk "Maihaugkantaten". Naturlig nok er Klang blant korene som har fremført verket.

Anders Sandvig døde i februar 1950 og Klang fremførte to sanger under bisettelsen i Lillehammer kirke.

Historien om Klangs merke og antrekk.

1911 ser ut til å ha vært en stort år for det unge koret. Konsertene var mange. Ikke bare i Lillehammer, men også utenbys. Pinsekonserten i Hamar fikk overstrømmende kritikk, heter det seg. Og ingen ringere enn komponisten Johannes Haarklou – en av landets fremste dirigenter- overvar en stor vårkonsert i Banken " og dirigerte et par av sine komposisjoner". Trolig var det der Klang første gang framførte Haarklous mest kjent mannskorverk "Varde". Forespørsler om konserter ble i følge protokollen så stor at "det i juni ble nødvendig å beslutte ikke å etterkomme alle anmodninger om sang". I denne bølge av medgang bestemte koret at det var på tide med et foreningsmerke-et banner-, og Karl E Olsen fikk alle fullmakter til å ta de nødvendige avgjørelser. Olsen hadde gode kontakter blant byens kjente malere og i løpet av kort tid hadde han fått kunstneren Lars Jorde til å lage korets banner. Det var kanskje ikke så vanskelig å få et ja fra maleren for det fortelles at han var en habil sanger og gjerne deltok med sangerbrødre når sjansen bød seg! Tidlig på høsten 1911 kunne kunstneren overrekke merket – et flagg i gul-grønn silke med Lillehammers byvåpen og KLANG malt på begge sider. 150 kr fikk kunstneren for jobben. Men et kor vil gjerne også ha et jakkemerke. Koret tillyste en konkurranse blant medlemmene og i 1914 falt valget på Imerslunds forslag - et metallmerke med KLANG i bue øverst samt lyre, løvkrans og hender, og årstallet 1905 midt på notelinjene. Mottoet på foreningsmerket " Syng deg sammen sangerskare" ble hentet fra Griegs "Sangerhilsen". Karl E Olsen ønsket at merket også skulle brukes i luene. Og slik ble det. Merket er blitt justert og ikke minst supplert i årenes løp. Første gang i 1928 da Klang skulle til Oslo for å gi konsert i bl.a. Universitets Aula og Calmeyergatens Misjonshus. Til den turen var jakkemerket en krone over byvåpenet og innskriften KLANG over kronen. Men det var fortsatt det tradisjonsrike merket fra 1914 som var "Klangmerket". Etter noen år kom en forgylt utgave , et "Gull-merke", som ble tildelt æresmedlemmer og benyttet som hederstegn. I 1951 ble Imerslundmerket justert. Lyren ble annerledes. Det gamle motto forsvant. Og byvåpenet kom inn. Birkebeineren ble plassert over notelinjene. Årstallet 1905 fikk plass nederst. Stansene til merket har forsvunnet og siden 60-tallet er det ikke laget flere metallmerker. Det er dette merket som betraktes som det offisielle foreningsmerket og som benyttes på brevpapir, plakater og lignende. Dog er det i de senere år blitt laget enklere "uoffisielle" klebemerker til bruk på vesker, koffert etc. På syttitallet ble et tøymerke tatt i bruk og ytterligere noen elementer forsvant . Tøymerket er 5cm x 6.5cm, gul bunn, stilisert og avrundet med silkesøm, byvåpenet midt på med krone over. Øverst er brodert KLANG og nederst 1905. En enda enklere utgave finnes på slipsene – der byvåpen, krone, Klang og 1905 er brodert direkte på slipssets mørkerøde bunn.

Jordes flagg var malt og slitasje og lange reiser førte til at spørsmålet om ny utgave kom opp. Dameklubben har alltid vært en viktig støttespiller. Til 50 års jubileet i 1955 gledet klubben koret med ny fane – en kopi av den gamle, men nå håndbrodert. Hvor sentralt fanen står i korets historie vises tydelig gjennom valg av fanebærer. Det sees på som et æresverv. I dag velges fanebærer av generalforsamlingen. I en periode på 40 og 50-tallet ble æresvervet knyttet opp mot den stemmegruppen som kunne vise til det beste oppmøte. Fanebæreren ble valgt i dens midte.

Å framstå som kor stiller krav om likt antrekk eller uniformering. Gjennom dette oppnås to ting: det underbygger og fremhever det enhetlige- koruttrykket og samklagen - og det gir identifikasjon og samhørighet. Av gamle bilder kan man se at koret i konsertsammenhenger fremstår i smoking eller i mørk dress og sløyfe. Ved enkelte anledninger sogar i kjole og hvitt! Slike antrekk var kostbare. Historien forteller at mang en sanger både måtte låne eller leie sitt antrekk. Eksklusive penklær var ingen selvfølge! Lempninger og tilpasninger ble gjort alt etter arena og program. Til USA 1947 ble kjøp av mørkeblå dresser lagt inn i budsjettet. Den dobbeltspente Amerikadressen kostet 200 kr stk og gjorde nytte i mange år. På sekstitallet var antrekket ofte debattert av ulike grunner. Resultatet ble at Klang gikk over til et standardantrekk med grå bukser, blå blazer og skråstripet slips. Tidlig på 80-tallet ble antrekket komplettert med dyprød vest og ditto slips. Og med brodert Klangmerke både på jakke og slips. Sangerluene ble lagt bort. Det vil si. Nye medlemmer ble ikke pålagt å anskaffe sangerlue, og når ikke alle hadde, var det greit å si at "vi går uten". I 1992 fikk smokingen plass i Klang. Burgunder magebelte og ditto sløyfe ble standardantrekk. Igjen var det Dameklubben som tro til og sponset hver smoking med 1000 kroner. Blazeren og rødvesten ble henvist til mer "løse" og frie opptredener. Slipsset har de siste 20 år blitt del av et nytt "rituale". En ny sanger blir etter noen ukers prøvetid tatt opp som medlem ved at han tildeles Klang-slips og ønskes velkommen med et sangerhurra.

Ordenskapittel og hederstegn.

Det må erkjennes at tradisjonene har bleknet og at seremoniene i Klang tilhører i en svunnen tid. For Klang var sosial omgang og kulturbygging sentralt. Alle kor ærer og hyller medlemmer eller støttespillere som gjør en ekstra innsats for koret. Klang har helt fra starten tildelt ulike hederstegn og medaljer – utover de rene årsmedaljer.

Det begynte tidlig. På den første store korfest med 18 sangere og bedre halvdel vinteren 1909 ble Edvard E Olsen og Nils Andersson tildelt Klangs stiftelsesmedalje. Karl E. Olsen ble tildelt Klangs sølvmedalje som det var besluttet skulle utdeles denne ene gangen. Andreas Imerslund fikk Klangs "æresmedalje". Salmaker og tapetserer Imerslund må tidlig ha utmerket seg som en ressursperson og bidratt med en særlig innsats for det unge koret. Høyst trolig var de en form for "ad-hoc"- utnevnelser. Karl E Olsen og kona Marie – korets mor - ble utnevnt til "æresmedlemmer" allerede i 1911. Marie holdt et åpent hus for alle Klangere og ga koret anledning til å holde øvingskvelder. Først i 1927 ble paragrafer om utmerkelsestegn tatt in i lovene. Da kom også regler for æresmedlemskap. I 1928 – et stort år i korets historie med konsert i Universitetets Aula og Calmeyergatens Misjonshus i Oslo - nevnes 3

æresmedlemmer i programmet. Det var operasanger Jens Berntsen, kjøpmann Oluf Fagstad og pioneren i Klang Edvard E Olsen. En oversikt over medlemmer som i årenes løp er blitt æresmedlemmer, er ikke lang. I dag har koret to æresmedlemmer: Åge Lie Kristiansen og Odd Johansen. Begge begynte i Klang i 1943. Æresmedlemmer skulle tildeles Klangs merke i gull. Det kunne også ifølge lovene tildeles "andre som har gjort seg fortjent". Høyere enn "gullmerket" sto Klangs fortjenestemedalje – blå emaljering i ordensbånd. Den skulle tildeles medlemmer "der har innlagt sig særlige fortjenester". Denne medaljen kunne også tildeles personer som "har utmerket sig på sangens område utenfor foreningen". Altså ble det åpnet for en praksis med merker og medaljer til andre enn aktive medlemmer i Klang.

Klangs fortjenestemedalje - egentlig erkjentlighetsmedalje - ble i følge de reviderte lover av 1936 døpt om til Klangs Storkors. Generalforsamlingen vedtok også utdelingen at årsmerker for 5 års perioder. Emaljeringer i ulike årsfarger med harpe i ordensbånd. For å regnes som aktiv sanger ble kravet satt til 50% frammøte pr år – "undtatt sykdom og militærtjeneste".

Fram til 1952 da praksis vedrørende utmerkelse ble endret, var nærmere 40 personer innehavere av "fortjenestemedaljen". Mange av disse var æresmedlemmer og/eller trofaste sangere, mens 12-15 var personer utenfor Klang. Blant dem var komponister og musikere som Reidar Brøgger, Gustav Sparre Olsen, Gustav Lunde, Edvard Dahlsveen, Kristian Madsveen og Einar Fagstad. På lista står også byarkitekt Fredrik Pettersen som i mange år var korets akkompagnatør, samt ledere i 3 samarbeidskor i Oslo: Håndverkerforeningens, Handelstandens og Bestillingsmennesenes kor. Det kan virke som om det var litt uklare linjer når det gjaldt ærestildelingen. I 1943 fant man grunn til å bytte noe på begrunnelsen for de to utmerkelse slik at det var Storkorset som kunne tildeles andre enn medlemmer – altså til personer både i og utenfor Klang, mens gullmerket skulle være kun intern utmerkelse. Hvor nøye statuttene ble fulgt kan sikkert diskuteres. Og om de registrerte mottakere av fortjenestemedaljen har fått gullmerket eller storkors er ikke alltid så presist anført. Det er nemlig ikke alle utmerkelse som er så dokumentert som da museumsdirektør Anders Sandvig fikk Klangs Storkors. Og han fikk utmerkelsen på sin 80-års dag i 1942. Like etter krigen ble det på nytt gjort endringer. Gullmerket i ordensbånd skulle erstattes og kalles Storkors av 2.klasse – eller ridderkors. Mens Storkorset av 1.klasse skulle bæres rundt halsen i rødt halsbånd, skulle det nye Ridderkorset ha nasjonalfarget bånd og bæres på venstre siden av brystet. Det forgylte Klangmerket ble etter det en slags hedersmedalje eller minnemedalje som i de neste 20 år nærmest ble drysset rikholdig rundt til fortjente mennesker Klang møtte på sine reiser og opptredener. Dirigenten i Klangs svenske vennskapskor i Hallsberg var visstnok den siste. "Da var det tomt i lomma til formannen", sier en veteran litt spøkefullt.

Og så eksisterte i sin tid tydeligvis en ad-hoc form for "æresverv" til personer utenfor koret. Presidenten i Sons of Norway, E.B.Hauke, ble f.eks. før avreise på USA-turneen i 1947 utnevnt til ærespresident i Klang. Både Hauke og reiselederen Thoralf Eide ble senere tildelt Storkorset. En rekke ad hoc tildeling av f.eks. gullmerket fremgår av referater fra USA-turen. Vertskap i de lokale Sons of Norway-lodgene - inklusive bussjåføren - ble stolte bærere av Klangmerket!

Lillehammer Mandskor hadde allerede i 1930 stiftet ordenskapitlet "Stemmebåndet" med 3 grader: ridder, kommandør og storkors. Også Klang praktiserte ordningen med storkors og senere ridderkors, men uten å opprette kapittel med formelle statutter. At kor valgte slike former for ordensutnevnelser har naturligvis sammenheng med den posisjon kongelige ordener hadde og har. Men like avgjørende for å velge et slikt opplegg var en tett kontakt mot Frimurerlosjen. Mange medlemmer har vært og er frimurere, og Karl E Olsen var særdeles aktiv og sentral i frimureriet i Lillehammer. Fra 1918 hadde Lillehammer frimurere i en broderforening under St. Halvard-logen i Hamar. Lillehammers fikk egen selvstendige losje, St. Olav t.d.g. kors først i 1950, men allerede i 1922 ble Frimurernes Sangforening stiftet på Lillehammer med Karl E Olsen som dirigent. Året etter skiftet koret navn til Crescendo. Olsen var dirigent fra starten i 1922 til 1956 da Leif Solberg overtok Crescendo. Olsen, Solberg, og flere andre med tilknytning til Klang hadde alle høye grader i Losjen

Fra tyvetallet var det Klangs styre som vurderte kandidater og tildelte utmerkelse. Grensene for hvem som skulle tildeles "en Orden", var noe skjønnsmessige og trolig sterkt influert av dirigenten. Omkring 1950 var det 6 aktive medlemmer som innehadde Storkors og 6 hadde Ridderkors. Utenfor koret var det langt flere. Blant disse Marie Olsen – korets "mor", og Laura Jensen – stifter og mangeårig formann av Dameklubben. Behovet for et formelt opprettet, definert og avgrenset ordenskapittel med navn og statutter var påkrevet. Generalforsamlingen vedtok i 1951 retningslinjer for ordenskapitlet som ble døpt "Den gyldne lyre". Her ble det slått fast at "Den gyldne lyre" **kun** skal tildeles medlemmer. Ridderkorset tildeles medlemmer for fortjenstfullt virke, mens Storkorset forutsatte ridderskap og at vedkommende ved sitt personlige forhold hadde bidratt til å høyne korets anseelse og mannsangens fremme. Begrunnelsen og devisen skulle føres inn i protokoll. Med utnevnelsen fulgte diplom. Det var nå Ordenskapitlets medlemmer som skulle vurdere kandidater og tildele grader. Kormedlemmer kunne komme med forslag, men verken styret eller generalforsamling kunne influere på ordenskapitlets arbeid. Ordenskapitlet var selvstendig. Kapitlet organiserte seg med Stormester, Storseglbevarer, Ordenskansler/seremonimester og Skriver. Utnevnelser ble tildelt på årsfestene og skjedde i høytidelige ordenspromosjoner og i fulle pontifikalier. Påkledningen var fotside svarte kapper, tresnutete hatter og marsjallstav med lyre. Ordenens segl og medaljene ble båret på brett. Diplomer og deviser ble forvaltet av skriveren. De høytidelige handlinger fulgte et nøye nedskrevet rituale fra 1955.

Siden 1955 er 32 sangere blitt dekorert som riddere. 11 av disse er senere blitt opphøyet til innehavere av Storkors. To av dirigentene er også dekorert med "Den gyldne Lyre". Leif Solberg i 1965 og Leif Ramsøy i 1987. Ved overgangen til nytt århundre innehadde 16 aktive sangere ordenen. Av disse hadde veteranene Åge Lie Kristiansen, Odd Berntsen og Hans Waet Storkors.

Diskusjonen om ordenskapitlets betydning og berettigelse kom opp på generalforsamlingen både i 2000 og 2001. En grunn var at det hadde gått en "inflasjon" i ridderutnevnelser på 90-tallet. En annen vel så viktig grunn var spørsmålet om slikt ordenskapittel hørte hjemme i "vår tid". Den kunne like gjerne virke splittende og distanserende som byggende og ærefull. Å holde ved tradisjoner kan være riktig når de oppleves som attraktive og styrker tilhørigheten, men de kan også ha negative sider når det gjelder samhold og likeverd. Et ordenskapittel er dessuten et lukket forum som passer dårlig i Klangs åpne og romslige miljø.

Generalforsamlingens flertall i 2001 støttet et forslag om at styret skulle utrede spørsmålet om avvikling av ordenskapitlet og vurdere andre mulige æresbevisninger som erstatning.

Da styrets forslag om nedleggelse kom opp på generalforsamlingen i 2002 ble dette enstemmig vedtatt. En stolt og betydningsfull tradisjon i Klangs indre liv var blitt borte

Koret har ikke vedtatt noen ny ordning for fortjenstfullt virke.

Notearkivet.

Klang har et bra arkiv med korsanger. Nærmest komplett hva gjelder korets repertoar over 100 år. I samlingen inngår også gamle sanghefter og bøker og sangpermer i sort omslag med sangerens navn i gullskrift. Via søkenøkkel og katalogisering har korets mangeårige arkivar Per Engstrøm bygget opp et arkiv på 600 sanger. Arkivet viser stor spennvidde, men har en overvekt av korlitteratur innen klassisk norsk

mannskorsang. Det er ingen hemmelighet at korets fremste kjennetegn – rent sanglig – har vært den tradisjonelle og nasjonalromantiske mannskorsang. Under de første konserter sto f.eks Kjerulfs Solvirkning og Norges Fjelde, Palms Under Rønn och Syren og Sødermans Bondbrøllop på programmet. Det hender de står på programmet også i dag. Koret må likevel sies å ha variasjon og allsidighet som en ledetråd. Klang har alltid blitt oppfattet som et kor som kan opptre på de fleste arenaer. Hyppige opptredener i kirkesammenheng betyr at "geistlig sanglitteratur" er representert i standardrepertoaret og ikke minst i arkivet. Profan eller verdslig sang betyr i Klangsammenheng alt fra drikkeviser og folkeviser til shanties og barbershop og "svisker" fra musikal og operetteverdenen.

En spesiell plass vil naturligvis alltid dedikasjoner ha, d.v.s musikk tilegnet koret eller arrangert for koret. Blant disse finner vi "Solfest" av Catharinus Elling (1858-1942) til tekst av Jens Tvedt, og "Eg undrast" av Reidar Brøgger (1886-1956) til tekst av Olav Aukrust uroppført på 25 års konserten i 1930. Samme år skjenket ringbyggen Pål Kluften (1888-1942) Klang og vennen Karl E Olsen historien om "Hans og hånån". Sparre Olsen (1903-1984) skjenket Klang sin versjon av "Den dag kjem aldri" og han lot Klang være "prøvekor" for den kanskje mest kjente av sine korsanger "Fjell-Norge" til tekst av Olav Aukrust. Og i 1947 takket musikkprofessoren og sangeren August Werner for Amerikaturneen med tilegnelsen "Zerlina" og bl.a. et spesialskrevet arrangement over shantyen "Rio Grande". På nittitallet fikk koret en rekke komposisjoner av Egil Ellingsen (1932-) som er framført ved spesielle anledninger.

I en helt spesiell klasse kommer byens to store musikkpersonligheter Leif Ramsøy og Leif Solberg. Begge har fulgt Klang tett og man kan på sett og vis si at deres betydning for Klang de siste 40-50 år nesten kan sammenlignes med den betydning Karl E Olsen hadde de første 50 år. Begge er tildelt ordenen "Den gyldne lyre" og har satt betydelige spor etter seg som dirigenter i Klang. Ikke minst gjennom alle sine korbidrag. En rekke Solbergkomposisjoner og et stort antall Ramsøyarrangement har gitt Klang genuine konsertprogram. Spesielt bør nevnes Leif Ramsøys spesialsydde arrangement av Carl Michael Bellmans "sanger och epistlar" - en skatt som i dag

etterspurt av andre kor. Glade gutter i kor betyr for mange nettopp Carl Michael Bellman. Så sentral ble hans viser at en egen dobbeltkvartet – Mini-Klang- ble etablert med Bellmannkjenneren Arne Sveberg som drivkraft. De debuterte under 50 års jubileet til Fåberg Historielag høsten 1979. Dobbeltkvartetten har også tatt vare på tradisjonene til Klang og har sanger fra "det første Klang" på sitt repertoar.

Dirigentene

preger alltid sine kor. De bærer det musikalske ansvar og setter sitt stempel på repertoar, konsertopplegg – og korkultur. De første 50 år var tannlegens! Han stiftet Klang, han styrte Klang. I dag er hans innsats nærmest blitt mytisk. Han lærte å spille piano av Hilma Julin . Han spilte også i Musikkforeningen sammen med sin far. Faren kunne være streng for dersom Karl kom hjem med for dårlige karakterer fra Den Høiere Skole, ble Karl nektet å være med på Musikkforeningens konserter. Olsen avla tandlæge-examen ved Dr Sandbloms institutt i Kristiania 1907. Han tok sangtimer hos operasanger Jens Berntsen og pedagogen Emil Nielsen .Olsen oppsøkte også en musikkprofessor Armin som visstnok sa at Olsen hadde en "Caruso-stemme". En italiensk impresario hørte Olsen synge på Mesnalien kursted og ville at Olsen skulle prøvesynge ved operaen i Milano. Olsen takket nei og ville heller dyrke sitt kunstneriske talent i hjembyen. Han ble på slutten av karrieren tildelt Kongens fortjenestemedalje i sølv. Under Klangs 50-års jubileum ble han tildelt Landssangerforbundets hederstegn. Sesongen 55/56 ble Olsens siste som dirigent. Sykdom satte en stopper for videre deltakelse.

Koret valgte høsten 1956 å tilby Alf Nordgaard fra Biri kontrakt. Det kunne ikke være lett å føre stafettpinnen videre. I hans periode slet Klang dessuten med varierende oppslutning. I 1962 sa han opp stillingen og koret kunne ønske Leif Solberg - byorganisten som var Olsens førstevalg – velkommen. Solberg var kjent for en voldsom arbeidskapasitet, og det merket koret. Solberg hadde mange jern i ilden og valgte 1971 ikke å forlenge avtalen. En "pensjonert" musikkapasitet fra Gjøvik – Ottar Simensen – sa ja til en "prøveperiode" med Klang. Den kom til å vare i fem år. Etter han overtok Josef Holm fra Follebu i en tre – fire års periode. I 1979/80 lot Leif Ramsøy seg overtale. Han var i ferd med å runde av sin lange karriere som bydirigent. Han kjente Klangmiljøet og Klangerne meget godt. Ramsøy fant en ny utfordring i å bli kordirigent og ikke minst å arrangere for koret. I Klang fulgte 10 interessante sangerår. Ramsøy slet med sviktende hørsel og ba koret om å finne en som kunne "overlappe en nedtrapping". Valget falt på studierektor i Oppland sang- og musikkråd Jan Stundal. Han var sanger og hadde dirigert kor og korps i Valdres. Etter et par år flyttet imidlertid Stundal, og en Bergensdame med sangfaglig utdanning inntok mannsbastionen. Tone Kolaas' muntre og lite selvhøytidlig væremåte smittet raskt over på de godt voksne karene. Etter OL-tida varslet hun mulig flytting og at hun ikke hadde kapasitet til å følge opp Klang. Koret var utrolig heldig da de i 95 fikk ja fra Dag Leonardsen, professor på HIL med en utrolig musikalsk allsidighet. Han spiller flere instrument, har spilt og spiller i flere orkester og synger i kammergrupper. Han stilte som betingelse at det skulle være en gjensidig prøvetid og at han i stedet for honorar fikk lov til å reise på kurs for å utvikle seg! Han har maktet å få "de gamle gutta" til å synge bedre enn noen gang, blir det hevdet.

EPILOG

Mannskor er et produkt av mannssamfunnet og forholdene slik de framsto for 100-150 år siden. I dag kan man muligens si at manskor er en slags anakronisme. I likestillingssamfunnet kan sang basert på kjønn sees på som en foreldet tanke- og handlemåte. Fullt så enkelt kan det likevel ikke sies. Den historiske utvikling må respekteres. Da korsang utenfor kirkerom fikk sitt store oppsving i det 19. århundre, skjedde det gjennom mannssangen. Mannskor ble den musikalske institusjon her i landet som var best bygget ut fram mot det 20. århundre. Mye av musikken store komponister som Reissiger, Kjerulf, Svendsen og Grieg komponerte, ble skrevet for manskor. Og ikke minst viktig; korsang ble – ved siden av folkemusikken – det område folk flest kunne komme i kontakt med tonekunsten uten å være notekyndig. Mannskorsangen representerer en tradisjon med røtter i den folkelige kultur. Lave terskler gjør at den inkluderer og ikke ekskluderer og blir ekstra verdifull som kulturuttrykk. Nå som før utøves den nok forskjellig, men med like stor glede av såvel amatører som profesjonelle. I et sammensatt og stadig mer variert korbilde opprettholder manskorsangen sin egenart – man kan nesten karakterisere den som en egen genre. Gjennom de siste 100 år har flere hundre Lillehamringer latt sin stemme runge i Klang og fulgt mottoet pionerene i Klang hentet fra Griegs "Sangerhilsen":

"Syng dig sammen sangerskare i et enigt tonevæld".

Rammestoff:

- Jeg tror noe av grunnen til at det kunne være en avstand mellom de to mannskorene i Lillehammer var historisk betinget. Klang valgte å stå utenfor sangerforbundet i en lang periode og dette hang nok godt fast i de gamle forbundslojale LM-sangerne. Vi var naturligvis gode venner i det daglige, og korene hadde godt samarbeid som arrangører, men mannjevningen mellom oss kom vel fram da vi fikk på oss sangerluene eller marsjerte under fanene. Noe kulturforskjell kunne det vel også være. Korene rekrutterte i litt forskjellige leire. På min arbeidsplass – gymnaset – var det en sterk LM-sympati. Da jeg kom til byen ble jeg nærmest "kidnappet" inn i LM.

Wilhelm Molberg Nilssen f 1915. I LM siden 1940 og flere år som formann

- Klang har vært viktig for byen. Kultur er "limet" i et samfunn, og Klang er sett på som en av Lillehammers sentrale kulturaktører. Fra jeg kom hit for 60 år siden har jeg bare hyggelige minner om det samarbeid Leif og jeg har hatt med koret. Vi fikk mange personlige venner og flotte opplevelser. Et av mine beste minner er oppsettingene av "Taterblod". Det var også Klang som ble en av støttespillerne da Leif og jeg dro i gang "Ord og toner" som for lengst er blitt et av 17.maidagens høydepunkt. Og årene i " Dame-Klang" har gitt meg mange venner. Sammenkomstene der ble hyggelige pustehull i hverdagen.

Ingeborg Ramsøy født 1923

- Hos oss var det Klang for alle penga! Vi så på de andre som noe "mindre-verdig" selv om Lillehammer Mannskors medlemmer nok lå et "hakk over" på den sosiale rangstigen. Klang la an på å være best, og Klang sto høyt i kurs i byen. Mannskorene hadde lite samkvem. De drev hver for seg. Å vokse opp i Klangmiljøet har preget meg og mine søsken. Det skyldes nok også at mor var svært ivrig medlem av Dameforeningen fra starten. Du finner ikke lenger lag og foreninger som i like sterk grad som Klang var med å gi holdninger og erfaringer.

Liv Almaas født 1914 (datter av pioneren Harald Kristiansen, aktiv sanger i over 60 år og mangeårig formann)

-Jeg er nok blant de yngste Klangmedlemmer noensinne, sier Kjell Lund. Far var Klanger og Karl E Olsen var nabo. Jeg begynte under krigen som 15-16 åring og var med hele gymnastida. Studier hindret meg å bli med på USA-turen. Miljøet i Klang og Bankgata har betydd mye, sier Lund. - Du vet det var aldri kjedelig der tannlegen mekka biler og der fuglebikkja hans, Don Olsen, og katta til fru Haugen rådde grunnen. I ettertid er det spesielt revyene til Klang som huskes. De var store høydepunkt.

Kjell Lund, arkitekt og trubadur, f.1926

- Det er blitt noen hundre konserter med Klang siden jeg kom til byen for over 65 år siden. Og jeg møtte ganske raskt Karl E Olsen. Jeg var helt ny og hadde fått en kort beskjed om å akkompagnere Olsen i en begravelse. Noen minutter før klokkene stemte i, kom Olsen, hilste kort, rakte meg et par noter og ba om "to toner opp". – Vel, han skal teste den nye organisten, tenkte jeg. Jeg hadde god trening i å transponere tonearter på direkten, så akkompagnementet gikk greitt. Olsen fikk tilbake notene ,sa ingenting og forlot galleriet. Siden musiserte vi sammen ved mange anledninger, og jeg vet at det var Olsen som ville at jeg skulle bli dirigent i Klang

Leif Solberg – organist ,komponist og dirigent (f 1914)

FORMENN I KLANG:

Nils Andersson 1905-07,1910-11
 Edvard E Olsen /Karl E Olsen 1907-09
 Andreas Imerslund 1909-10
 A.I. Skrefsrud 1911-12, 13-18, 19-20, 25-26
 Johs Wike 1912-13
 Lorentz Sveberg 1918-19, 20-22, 27-28
 Asmund Fagstad 1922-24
 Harald Kristiansen 1924-25, 43-52
 Bror J Berg 1926-27, 29-31
 Gustav A Normann /T. Hanssen-Lange 1928-29
 Bjarne Hansen 1931-32
 Oskar Dahl 1932-33, 34-38
 Bjarne Christiansen 1933-34
 Mauritz Svendsen 1938-43
 Alfred Pedersen 1952 –
 Åge Lie Kristiansen
 Odd Berntsen
 Arne Rein
 Arve Granlund 1981-83
 Ove Eriksson 1983-85
 Odd Tangen 1985-
 Hans Waet 1994
 Dag Sæverud 1995-96
 Arild Evensen 1996-98
 Odd Berntsen 1998-99
 Arne Sørli 1999-2001
 Jostein Rabben 2001-2002
 Odd Berntsen 2002 - 2004
 Gudmund Berntsen 2004-2005
 Øystein Nordås 2005- 2008
 Vemund Vigerust 2008
 Odd Berntsen 2009
 Theodor Olafsen 2011

Kilder:

Ingrid Sollid Aspaas: Musikklivet i Lillehammer
 Anne Jorun Kydland Lysdahl: Sangen har lysning
 Halfdan Sommerfelt: Erindringer
 G.F. Gunnarsen: Lillehammer 1827-1927
 Alfred Jensens dagboksnotater 1947
 Mannskoret Klang: Jubileumskrift 1955
 Lillehammer mannskor: Jubileumsskrift 1949
 Gudbrandsdal Sangerforbund 70 år
 Klangs arkiver/Opplandsarkivet
 Div intervjuer.

